

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma / Kasvatus- ja perhetyö

Tiiu Saari

KOUVOLAN LASTENSUOJELUN HENKILÖSTÖN NÄKEMYKSIÄ YHTEISTYÖSTÄ
PÄIVÄHOIDON KANSSA

Opinnäytetyö 2010

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

SAARI, TIIU	Kouvolan lastensuojelun henkilöstön näkemyksiä yhteistyöstä päivähoidon kanssa
Opinnäytetyö	47 sivua + 4 liitesivua
Työn ohjaaja	Lehtori Ari Vesanen
Toimeksiantaja	Kaakkois-Suomen lastensuojelun kehittämissyksikkö SOCOM
Lokakuu 2010	
Avainsanat	kvalitatiivinen tutkimus, lastensuojelu, varhaiskasvatus, päivähoito

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millaisena Kouvolan lastensuojelun henkilöstö näkee yhteistyön päivähoidon kanssa. Tarkoituksena oli lisäksi kar- toittaa päivähoidon henkilöstön tekemien lastensuojeluilmoitusten oikea-ai- kaisuus ja määrä. Tavoitteena oli myös selvittää, mihin jatkotoimenpiteisiin päivähoidon henkilöstön tekemät lastensuojeluilmoitukset yleisimmin johtavat Kouvola-ssa. Tutkimus rajattiin koskemaan vain kaupungin päiväkoteja.

Tutkimus oli kvalitatiivinen, ja se toteutettiin ryhmähaastattelujen avulla joulu- kuun 2009 sekä tammikuun 2010 aikana. Haastatteluissa oli mukana Kouvo- lan lastensuojelun avopalveluiden palvelupäällikkö sekä kaikki kolme aluetii- miä. Haastattelut toteutettiin Kouvolan lastensuojelun toimipisteessä tiimipala- verien yhteydessä.

Tutkimustuloksien mukaan Kouvolan lastensuojelun henkilöstön mukaan yh- teistyötä päivähoidon kanssa on vain vähän. Lisäksi tulokset osoittivat, että Kouvolan päivähoidolta tulleiden lastensuojeluilmoitusten määrä on pieni suh- teessa lastensuojeluilmoitusten kokonaismäärään. Tutkimustulosten perus- teella lastensuojeluilmoitusten oikea - aikaisuus oli päiväkotikohtaista ja riippui asian vakavuudesta.

Tutkimustuloksien mukaan päivähoidon tekemät lastensuojeluilmoitukset joh- tivat yleensä lastensuojelutarpeen selvitykseen ja vain hyvin harvoin kiireelli- seen sijoitukseen tai huostaanottoon. Tulokset osoittivat, että Kouvolan las- tensuojelun henkilöstön mukaan päivähoidon kynnys tehdä lastensuojeluil- moitus voisi olla nykyistä matalampi.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Social care

SAARI, TIJU Child Welfare Personnel's Views about Cooperation with Day Care in Kouvola

Bachelor's Thesis 47 pages + 4 pages of appendices

Supervisor Ari Vesanen, Senior Lecturer

Commissioned by Kaakkois-Suomen lastensuojelun kehittämissyksikkö

October 2010

Keywords qualitative study, child welfare, early childhood education, day care

The aim of the study was to examine child welfare personnel's views about cooperation with day care in Kouvola. The study also tried to find out the amount of child welfare reports made in day care. Besides, the aim of the study was to examine where child welfare reports made by day care personnel usually lead.

The study was qualitative and it was carried out by group interviews. These interviews were made in December 2009 and January 2010. Child welfare service superior and personnel participated in these interviews in Kouvola.

The result of the study was that child welfare and day care cooperate very little in Kouvola. The result of the study was also that day care makes only a few of all child welfare reports in Kouvola. When day care makes child welfare report, it rarely leads to urgent placement or taking into custody. The personnel's opinion was that day care could do child welfare reports more easily.

SISÄLLYS	
TIIVISTELMÄ	
ABSTRACT	
1 JOHDANTO	6
2 VARHAISKASVATUS JA SEN ROOLI LASTEN SUOJELUSSA	7
2.1 Varhainen puuttuminen ja huolen puheeksiotto	7
2.2 Moniammatillinen yhteistyö päivähoitossa	10
3 LASTENSUOJELU JA VANHEMMUUDEN HAASTEET	11
3.1 Lastensuojelulaki 417/2007	16
3.2 Lastensuojeluilmoitus	17
4 LASTENSUOJELU KOUVOLASSA	19
4.1 Kouvolan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2010 – 2012	20
5 VARHAISKASVATUKSEN JA LASTENSUOJELUN YHTEISTYÖ	24
6 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	26
6.1 Tutkimuksen tavoitteet	26
6.2 Tutkimuskysymykset	27
7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	27
7.1 Tutkimusmenetelmä	27
7.1.1 Menetelmänä haastattelu	28
7.1.2 Ryhmähaastattelu	29
7.2 Haastattelukysymykset	30

7.3 Haastattelujen toteutus	30
7.4 Tulosten luotettavuus	31
8 TUTKIMUSTULOKSET	32
8.1 Lastensuojeluilmoitusten määrä ja jatkotoimenpiteet	32
8.2 Päivähoidon tekemät lastensuojeluilmoitukset lastensuojelun näkökulmasta	33
8.3 Lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteistyö	34
9 JOHTOPÄÄTÖKSET	37
10 POHDINTA	40
LÄHTEET	44
LIITTEET	
Liite 1. Tutkimuslupa	
Liite 2. Haastattelukysymykset	
Liite 3. Opinnäytetyön etenemisaikataulu	

1 JOHDANTO

Halusin tehdä päättötyön aiheesta, joka liittyisi lapsiin. Tämä siksi, että saisin pätevyyden toimia lastentarhanopettajan tehtävissä mutta myös siksi, että kaikki lapsiin liittyvä tieto kiinnostaa minua. Syksyllä 2008 sain kuulla opinnäytetyöinfossa tästä aiheesta ja kiinnostuin heti. Aiheen vahvistamisen jälkeen tapasin opettajien kanssa työyhteistyötahon SOCOMin edustajan Eija Vikmanin, joka oli pyytännyt tätä aihetta tutkittavaksi.

Aluksi minulla piti olla alueena koko Kymenlaakso, mutta koska alue oli laaja ja halusin syvemmän perehtymisen Kouvolan alueelle, niin supistin alueen koskemaan uutta Kouvola. Keskittyminen pelkästään Kouvolan alueen päivähoiton tekemisiin lastensuojeluilmoituksiin oli myös Kouvolan lastensuojelun avopalveluiden palvelupäällikön Ilona Lehtisen mielestä hyvä ajatus, sillä häntä kiinnosti kovasti, miksi päivähoidosta oli tullut niin vähän lastensuojeluilmoituksia suhteessa ilmoitusten kokonaismäärään. Rajasin tutkimuksen käsittelemään vain kunnallisista päiväkodeista tulleita ilmoituksia. Tein Kouvolan lastensuojeluun tutkimuslupahakemuksen ja sain tutkimusluvan (liite 1). Tutkimuksen toteutin ryhmähaastattelujen avulla. Haastattelin Kouvolan lastensuojelun avopalveluiden palvelupäällikköä sekä kaikkia kolmea aluetiimiä.

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten paljon, missä vaiheessa ja millaisia lastensuojeluilmoituksia Kouvolassa tuli kunnallisista päiväkodeista lastensuojeluun. Tavoitteenani oli myös selvittää Kouvolan alueella lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen välistä rajakohtaa, esimerkiksi yhteistyötä lastensuojelun näkökulmasta.

Vuonna 2009 Kouvolassa tehtiin 1921 lastensuojeluilmoitusta, jotka koskivat 1245 eri lasta. Tämä on 7 % Kouvolan lapsiväestöstä. (Kouvolan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma.) Kunnallisesta päivähoidosta tuli Kouvolassa vuonna 2009 lastensuojeluilmoituksia vain 14 kappaletta. Tämä osaltaan herätti minussa mielenkiinnon tutkia, miksi päivähoidolta tulee kokonaismäärään suhteutettuna vähän lastensuojeluilmoituksia.

2 VARHAISKASVATUS JA SEN ROOLI LASTEN SUOJELUSSA

Päiväkodeista on muodostunut yksi nykypäivän merkittävistä lapsuuden kasvuympäristöistä – viettään suuri osa suomalaisista lapsista ainakin osan varhaislapsuutensa päivistä päiväkodissa. Päiväkodeissa vietetyn ajan laatu on merkityksellinen lapsen kehityksen, ihmiseksi kasvamisen ja myös vanhemmuuden kokemisen kannalta. (Karila & Nummenmaa 2001, 7; Varhaiskasvatus ja päivähoito.) Laki lasten päivähoitosta (36/1973) muodostaa nykyisen päiväkotitoiminnan keskeisen perustan. Se määrittää osaltaan myös sitä, millaista työtä päiväkodissa odotetaan tehtävän. (Karila & Nummenmaa 2001, 14.) Päivähoito on varhaiskasvatuspalvelua, ja siinä yhdistyvät sekä lapsen oikeus varhaiskasvatukseen että vanhempien oikeus saada lapselleen hoitopaikka. Päivähoito on aina suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, jossa tärkeä rooli on lapsen vapaalla leikillä. (Varhaiskasvatus ja päivähoito.)

Varhaiskasvatuksessa on tärkeää, että kasvattajat tietävät lapselle ominaisen tavan toimia. Varhaiskasvatuksessa oleva lapsi oppii itsenäisyyteen, vastuullisuuteen, itsetuntemukseen sekä oppii vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja. Lapsi saa siis tärkeitä taitoja, joiden turvin hän pärjää myöhemminkin elämässä. (Kouvolan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma.) Tässä tutkimuksessa varhaiskasvatuksella tarkoitetaan kunnallisia päiväkoteja.

2.1 Varhainen puuttuminen ja huolen puheeksiotto

”Lasten hyvinvoinnista huolehtiminen kuuluu kaikille päivähoitossa työskenteleville kasvattajille. Heidän toiminnassaan on tärkeää myönteinen asenne, välittämisen ilmapiiri ja puheeksi ottamisen valmiudet. Epäily lapsen laiminlyönnistä tai pahoinpitelystä voi herätä lapsen kertomuksesta, lapsen oireilusta tai läheisten aikuisten tekemistä havainnoista.” (Järvinen ym. 2008).

Kaikilla lasten parissa työskentelevillä tulisi olla tavoitteena lasten kasvattaminen ja suojeleminen. On kuitenkin tärkeää miettiä miltä lasta suojellaan, sillä liiallinen suojeleminen ei ole lapselle hyväksi. Jotta lapsen kehittyminen tapahtuisi myön-

teiseen suuntaan, on lapsen elinympäristön oltava turvallinen, virikkeellinen, positiivinen sekä riittävän monipuolinen. Lapsen on saatava oikeassa suhteessa kokea ja kokeilla, mutta hänen on silti oltava riittävän valvonnan ja kasvatuksen alla. Lastensuojelussa tärkeintä on selvittää, mikä on lapsen edun mukaista ja mitä lapsi ensisijaisesti tarvitsee, ja toimia sen mukaisesti. Siksi on hyvin tärkeää, että aikuisella on tarpeeksi tietoa sekä ymmärrystä lapsen tilanteesta, ja aikuinen osaa tulkita lasta oikein. Ulospäin näkyvä tilanne lapsen ja perheen elämästä on vain pieni osa totuutta, ja siksi tilanteeseen perehtyminen syvemmin on erittäin olennainen osa lastensuojelua. Tästä johtuen on selvitettävä lapsen tai hänen vanhempiensa ongelmien luonne, syyt, seuraukset ja niiden vakavuus sekä uhat. (Ihalainen & Kettunen 2006, 82 – 83.)

Olellista on myös selvittää lapsen oma mielipide sekä mahdollisimman monen lapsen tai perheen kanssa tekemisissä olevan tahon tiedot tilanteesta. On kuitenkin erittäin tärkeää olla tarpeeksi kriittinen tiedonhankinnan suhteen, jotta mahdollisilta virhearvioinneilta vältyttäisiin. Lastensuojelu alkaa siinä vaiheessa, kun lapsen oikeus elää turvallisessa kasvuympäristössä on vaarantumassa tai jo vaarantunut. Auttaminen ja tiedon saaminen on sitä vaikeampaa, mitä syvemmällä ongelmassa lapsi ja perhe jo ovat. (Ihalainen & Kettunen 2006, 83.)

Lastensuojelutoimilta voidaan välttyä kokonaan, jos esimerkiksi päiväkodissa lasta tuetaan riittävän varhaisessa vaiheessa. Varhaisessa puuttumisessa olellista on toimia silloin, kun on vielä monia auttamismahdollisuuksia (Koskimies & Pyhäjoki 2009, 187). Esimerkiksi kouluiässä aloitetut interventiot eivät ole yhtä tuloksellisia kuin ennen kouluikää aloitetut (Huhtanen 2007, 44). Tärkeää on pyrkiä antamaan lapselle sitä, mitä hän tarvitsee, mutta ei saa omilta vanhemmiltaan. Arkipäivän lastensuojelua ovat esimerkiksi lapsen kannustaminen ja aito välittäminen. Muun muassa päiväkodeilla on merkittävä rooli ennaltaehkäisevässä lastensuojelussa, sillä heillä on velvollisuus selvittää lapsen elämäntilanne ja mahdollisen tuen tarve. (Ihalainen & Kettunen 2006, 84.)

Varhaista puuttumista ei ole ilman varhaista tukea (Huhtanen 2007, 9). Varhainen puuttuminen on noussut esille 1990-luvun lopulla ja 2000-luvulla. Ammattikielessä puhutaan usein myös interventtiosta (ulkoapäin tuleva ohjattu väliintulo). (Huhtanen 2007, 22.) Varhainen puuttuminen etenee prosessina. Se alkaa pienistä havainnoista ja johtaa toimenpiteisiin, joilla lasta autetaan ja tuetaan tai oppimisympäristöä kehitetään. Se ei noudata selkeää ja johdonmukaista menettelykaavaa, jota voisimme toteuttaa tilanteessa kuin tilanteessa. (Huhtanen 2007, 28.)

Varhaisessa puuttumisessa alle kouluikäisten lasten kohdalla puututaan lähinnä lapsen poikkeavaan käyttäytymiseen, puheeseen sekä hyvinvointiin. Kriisitilanteen alkuvaiheessa on vielä paljon mahdollisuuksia tarjota tukea ja löytää ratkaisuja. Varhainen puuttuminen on itsessään ennalta ehkäisevää ja kuntouttavaa toimintaa, mutta sillä tarkoitetaan myös sitä tapahtumasarjaa, joka käynnistyy, kun huolta herättäviä signaaleja havaitaan lapsen elämänsä elämässä. Prosessin tavoitteena on löytää lapsen tilanteeseen ratkaisuja ja tavoitteita, joita kohti kuljetaan. Varhaista puuttumista ei pidetä ainoastaan lapsilähtöisiin ongelmiin puuttumisena, vaan ongelmiin puuttuminen koskee paitsi lasta myös perhettä ja kasvuympäristöä. Lapsen ja perheen ongelmat ovat usein eri tekijöiden yhteisvaikutuksen tulosta. (Huhtanen 2007, 29.) Varhaisen väliintulon tehtävänä on ensisijaisesti lievittää lapsen kärsimystä, korottaa lapsen erityistarpeet ja pyrkiä vastaamaan niihin (Huhtanen 2007, 10).

Varhaisen puuttumisen vaiheita ovat:

- 1) huolen tunnistaminen
- 2) huolen ottaminen puheeksi lapsen ja vanhempien kanssa ja
- 3) korjaavat toimenpiteet (Taskinen 2007, 18).

Kun lapsen ja perheen elämään puututaan, se on aina lupaus tehdä asialle jotain. Lähtökohtaisesti on tarkoitus tarjota perheille avointa asioiden käsittelyä varhaisessa vaiheessa kunnioittavasti ja vastavuoroisessa ilmapiirissä. Työntekijällä voi olla käytössään työmenetelmiä ja sellainen yhteistyösuhde, että hän voi tukea lasta ja perhettä työtehtävästään käsin. Työntekijällä huoli

kasvaa sitä mukaa, kun omat auttamismahdollisuudet vähenevät. (Koskimies & Pyhäjoki 2009, 187.)

Huolen vyöhykkeistön avulla työntekijä pystyy jäsentämään huolensa astetta, omien auttamismahdollisuuksiensa riittävyttä sekä lisävoimavarojen tarvetta (Koskimies & Pyhäjoki 2009, 188). Prosessi lähtee lapsen havainnoimisesta ja tietojen keräämisestä. Lapsen käyttäytymiseen liittyy signaaleja, joita tulkitaan tilanteen mukaan. Signaalit ovat viestejä, jotka kertovat lapsen hyvinvoinnin horjumisesta. (Huhtanen 2007, 139 – 140.) Omien havaintojen merkitseminen muistiin auttaa palauttamaan tapahtumat mieleen sekä tosiasiat tapahtumapaikasta, ajankohdasta ja muista mukana olleista lapsista ja henkilökunnasta (Huhtanen 2007, 132). Käytännön tilanteet usein estävät havaintojen dokumentointia. Kuitenkin muistiinpanot puutteellisinkin ja vajavaisina edistävät lapsen tilanteen selvittämistä ja hoitamista. (Huhtanen 2007, 140.)

2.2 Moniammatillinen yhteistyö päivähoitossa

Kun lasta suojellaan, on se aina moniammatillista yhteistyötä useiden eri asiantuntijoiden kesken (Huhtanen 2007, 30). Päivähoitossa voi tulla eteen tilanteita, joissa päivähoito ei pysty vastaamaan kaikkiin tarpeisiin, joita lapsi tai perhe tarvitsee. Päivähoito tekee lastensuojelun lisäksi yhteistyötä usean eri tahon kanssa, esimerkiksi kiertävän erityislasten tarhanopettajan, puheterapeutin, terveyskeskuspsykologin sekä lastenneuvolan ja perheneuvolan kanssa. Useimmiten päivähoito tekee yhteistyötä sosiaalityöntekijän tai neuvoloiden kanssa. (Monto, E. & Simojoki-Tavi H., 2005)

Eri tukipalveluiden tarjoaminen lapselle päivähoitossa edellyttää moniammatillista yhteistyötä sekä kasvatuskumppanuutta. Moniammatillisen yhteistyön perustana on erilaisen ammatillisen työn tunteminen ja kunnioittaminen. Eri asiantuntijuudet yhdistyvät, kun lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa yksilöllistetään. Silloin eri yhteistyötahojen tavoitteet ja menetelmät yhdistetään toimivaksi kokonaisuudeksi ja samalla sovitaan eri tahojen vastualueet. Valtakunnallisissa varhaiskasvatuksen linjauksissa todetaan, että varhaiskasvatuksen moniammatillisten tukipalveluiden saatavuus tulee turvata kattavasti. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.)

Kun eri ammattikuntiin kuuluvat henkilöt tekevät yhteistyötä, uskotaan sen takaavan tasapuolisemman lopputuloksen sekä työntekijöiden että asiakkaiden kannalta. Lisäksi moniammatillisessa yhteistyössä lisääntyy asiakaskeisyys sekä asiakkaan osallisuus. Eri ammattikuntien rajat ylittävän yhteistyön painoarvo päätöksenteossa lisääntyy jatkuvasti. (Nikander 2003.)

3 LASTENSUOJELU JA VANHEMMUUDEN HAASTEET

Sodanjälkeisessä Suomessa aina 1960-luvulle asti käsitys perheestä sekä kasvatuksesta olivat aivan erilaisia kuin tänään. Kasvatus ei ollut ongelma, sillä sellaista ei ollut: lapset kasvoivat perheen mukana kuin itsestään. Silloin vanhemmilla oli suuri auktoriteetti ja lapsilla oli velvollisuuksia vanhempiaan kohtaan. Kuri sekä rangaistukset olivat luonnollinen osa perhe-elämää. (Heikkilä & Luumi 2003, 130.)

Lastensuojelua tarvitsevien lasten määrä on yli kaksinkertaistunut reilussa vuosikymmenessä (Bardy 2009). Vaikka viime vuosikymmeninä Suomessa on hyvinvointi parantunut, on silti pahoinvointi lisääntynyt monissa lapsiperheissä. Lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi antaa raamit YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Sen sisältönä ovat lapsen oikeus erityiseen suojeluun ja hoivaan, tarvittava osuus yhteiskunnan voimavaroista sekä lapsen oikeus osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon omaa ikää ja kehitystasoa vastaavalla tavalla. (Ahlström, Karvonen & Lammi-Taskula 2009, 11.)

Perheet eivät selviä helposti yhteiskunnan ja työelämän haasteista. Perheiden hyvinvointia varjostavat monet tekijät, kuten kiire, urakehitys ja epävakaat ihmissuhteet. Nämä tekijät heijastuvat usein myös lapsiin. Myös sosiaalisten verkostojen oheneminen vähentää perheiden edellytyksiä toimia kasvattajina. Vanhempien jaksamattomuus ja osaamattomuus näkyvät siinä, että kodin vastuuta kasvatuksesta siirretään mielellään asiantuntijoiden eli päiväkotien ja koulujen hoidettavaksi. (Huhtanen 2007, 13 – 14.)

Lastensuojelun piiriin tulee Suomessa vuosittain enemmän lapsia kuin sieltä poistuu. Vuonna 2007 oli Suomessa uusia lastensuojelun asiakkuuksia 30 % kokonaismäärästä. Hyvin usein lastensuojelun asiakkuuteen tulevat lapset

perheineen ovat jo muiden perus- tai erityispalvelujen piirissä. Lasten pahoinvointi ja lastensuojelun tarve ovat lisääntyneet hälyttävästi viime vuosina. Asiakasmäärien lisääntymiseen vaikuttavat muun muassa lisääntynyt valvettuneisuus (varhainen puuttuminen), moniammatillisen yhteistyön lisääntyminen ja kehittyminen sekä lastensuojeluilmoituskäytäntöjen muuttuminen. (Heino 2009, 199 – 200.) Lastensuojelu on hyvin moninaista työtä kasvuolojen parantamisesta huostaanottoon (Bardy 2009).

Sosiaalityöntekijät ovat Suomessa arvioineet, että noin joka kolmas lapsi tulee lastensuojelun tietoisuuteen ja asiakkuuteen liian myöhään. Lisäksi joka toisen huostaanoton arvioidaan tapahtuneen liian myöhäisessä vaiheessa. Vain noin 64 %:ssa tapauksista lastensuojelun asiakkuuden arvioitiin alkaneen oikea – aikaisesti. (Heino 2009, 207 – 208.)

Lastensuojelu on käsitteenä monimuotoinen ja käsitys lapsen asemasta sekä suhtautuminen lasten suojeluun on vaihdellut eri aikakausina. Lasten suojeleminen on asia, joka on aikuisten vastuulla, sillä lastensuojelu on julkisen vallan tehtävä sosiaalitoimessa. Jos lapsi tulee lastensuojelun avohuollon asiakkuuteen, se kertoo siitä, että lapsen terveys sekä kehitys ovat vaarantuneet niin paljon, että lasta ja hänen perhettään ei voida enää auttaa kunnan peruspalveluiden kautta. Siten lapsi on perheineen lastensuojelun sosiaalityön sekä avohuollon tukitoimien tarpeessa. (Heino 2009, 198.)

Kunnan on järjestettävä lastensuojelua sen mukaan kun tarvetta ilmenee ja myös muiden palvelujen kohdalla tulee huomioida lastensuojelullinen näkökulma. Lastensuojelun muotoja ovat avohuollon tukitoimet, huostaanotto, sijaishuolto sekä jälkihuolto. Myös ennaltaehkäisevän lastensuojelun rooli on tärkeä, kun halutaan toimia varhaisessa vaiheessa lapsen elämänlaadun parantamiseksi. (Ihalainen & Kettunen 2006, 36.)

Mikäli todetaan, että lapsi on lastensuojelun tarpeessa, pyritään lasta auttamaan ensin avohuollon tukitoimien kautta. Avohuollon tukitoimet edellyttävät kuitenkin vapaaehtoista yhteistyötä lapsen huoltajien kanssa. Avohuollon tukitoimet tulevat ajankohtaisiksi silloin, jos lapsen kasvuolot tai oma käyttäytyminen vaarantavat hänen terveyttään tai kehitystään.

Avohuollon tukitoimia ovat esimerkiksi taloudellinen tuki, kasvatusta- ja perheneuvonta, tukiperhe, sosiaalityö (kuuntelu, ongelmien ratkaiseminen yhdessä), perhehoito ja laitoshuolto. (Ihalainen & Kettunen 2006, 85.)

Lastensuojelu on muutakin kuin sosiaaliviranomaisia koskettava asia. Se on lasten suojelua, joka koskettaa kaikkia kansalaisia. Lasten oikeanlaisesta kehityksestä riippuu lopulta koko yhteiskunnan tulevaisuus, joten siihen panostaminen on erityisen tärkeää. (Taskinen 2007, takakansi.) Lasten suojeluun kuuluu muun muassa lapsen oikeus erityiseen suojeluun, oikeus turvalliseen ja virkeitä antavaan kasvuympäristöön sekä oikeus tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen. (Taskinen 2007, 10.) Lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen uusia ongelmia sekä pyrittävä puuttumaan mahdollisimman ajoissa havaittuihin ongelmiin (Mahkonen 2008, 96). Keskeisin asia lasten ja heidän perheidensä auttamisessa on hyvä vuorovaikutus kaikkien osapuolien välillä (lapsi, vanhemmat, työntekijä). Lisäksi tarvitaan ymmärrystä ihmisiä kohtaan, joiden elämäntilanne on vaikea. (Taskinen 2007, 3.) Vanhemmat eivät useinkaan katso lastensuojelutoimenpiteiden kohdistuvan vain heidän lapseensa. Lastensuojelussa onkin vaikeaa keskittyä vain lapseen ja häntä koskeviin tietoihin, sillä yleensä tiedot koskevat myös hänen huoltajaansa. (Mahkonen 2003, 52.)

Kun sosiaalityöntekijä selvittää lapsen tilannetta, hän tekee havaintoja, kerää tietoja ja muodostaa näkemyksensä omien arvojen, kokemusten, koulutuksen sekä ammatillisen kulttuurinsa pohjalta. Siksi on tärkeää jakaa käsityksensä kollegoiden sekä asiakkaan kanssa, jotta saa erilaista näkökantaa sekä palautetta asiasta. Kun seurataan lapsen tilannetta, ei ole tärkeintä seurata sitä, muuttavatko vanhemmat elämäntapojaan tai käytöstään vaan sitä, näkyykö muutos lapsen elämässä ja kokemuksissa. (Möller 2005.)

Hyvä kasvattaja huolehtii lapsen perushoidosta eli ruuasta, vaatetuksesta, puhtaudesta ja riittävästä levosta. Kasvatukseen kuuluu myös yhdessä olo ja yhteinen tekeminen sekä hyvien arvojen ja taitojen opettaminen. (Taskinen 2007, 19.) Lapsen tulee antaa olla lapsi, eikä häntä laiteta kantamaan aikuisen vastuuta. Lapsi tarvitsee pienestä pitäen kuitenkin ikänsä ja kehitystason-

sa mukaista vastuuta, sillä se valmistaa häntä kohti omatoimisuutta ja itsestä elämää. (Taskinen 2007, 20.) On tärkeää myös kuunnella lapsen mielihiteitä ja seurata lapsen non-verbaalista viestintää, sillä tämän laiminlyöminen estää lapsen terveen itsetunnon kehittymistä (Mahkonen 2008, 112). Turvalliset rajat ja säännöt esimerkiksi käytöstopojen suhteen antavat hyvän perustan lapsen elämälle. Turvallisessa kasvuympäristössä lapsi voi kasvaa ilman pelkoa tai altistumista esimerkiksi rikolliseen tai muuten lasta vaurioittavaan elämäntapaan. Väkivallan todistaminen voi vaurioittaa lasta vakavasti. Myös aikuisen alkoholinkäytön tulee pysyä kohtuuden rajoissa. (Taskinen 2007, 20.)

Lastensuojelun keskusliiton tekemän Lapsiin kohdistuva väkivalta 2006-kyselyn mukaan 29 prosenttia 15 vuotta täyttäneistä vastaajista oli sitä mieltä, että lasten ruumiillinen kuritus on ainakin poikkeustapauksissa hyväksyttävä kasvatukseen. Lähes puolet lapsiperheiden vastaajista oli joskus tukistanut lastaan. (Bardy & Lammi-Taskula 2009, 65.) Laki kieltää lapsen ruumiillisen kurituksen ja henkisen alistamisen. Nämä vaikeuttavat lapsen kykyä oppia omista virheistään, vähentävät kykyä etsiä myönteisiä ratkaisukeinoja ongelmiin ja heikentävät kykyä kohdata omat vihantunteensa. (Taskinen 2007, 20.) Lastensuojeluviranomaisten velvollisuus on puuttua lapsen asioihin, jos lapsen kasvuolosuhteet vaarantuvat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai lapsi vaarantaa niitä omalla käyttäytymisellään. Lastensuojelussa on pyrittävä vuorovaikutukselliseen kommunikointiin, jossa sekä lapsi että aikuinen ovat sekä antavia että saavia osapuolia. (Taskinen 2007, 14 – 15.) Lapsella on oikeus käsitellä saamaansa tietoa ja kokemuksiaan turvallisessa ilmapiirissä, ja siksi lapsi voi olla mukana vain tilanteissa, jotka eivät ole uhka hänen turvallisuudentunteelleen tai lojaalisuudelleen omia vanhempia kohtaan. Lapsi voi olla ottamatta kantaa ja olla kertomatta elämästään ja vanhemmistaan asioita, joita hän ei ole halua jakaa työntekijän kanssa. (Taskinen 2007, 16.)

Jokaisella lapsella, kuten aikuisellakin, on oikeus elää kotonaan rauhassa ja turvallisessa ilmapiirissä. Kenenkään ei kuulu elää pelossa tai uhattuna omassa kodissaan. Yhteiskunnassa jokaisen oikeus ja velvollisuus on suojella

erityisesti lapsia. (Holmberg 2000, 7.) Lapsen kasvun ja kehityksen kannalta parhaat edellytykset ovat silloin, kun lapsi saa osakseen rakkautta ja hellyyttä sekä tuntee olonsa turvalliseksi. Lapsi tarvitsee ympärilleen turvallisia aikuisia, joihin lapsi voi kiintyä ja jotka kiintyvät lapseen. Perusta lapsen myöhemmille ihmissuhteille luodaan jo vauvana ensimmäisen kiintymyssuhteen myötä. Jos kiintymyssuhde on oikeanlainen, tuntee lapsi itsensä tärkeäksi ja hänellä on turvallinen olo. Tällöin koko maailma näyttäytyy lapselle hyvänä ja oikeudenmukaisena paikkana. (Holmberg 2000, 9.)

Kun lapsi saa tarpeeksi huomiota ja kannustusta vanhemmiltaan ja kasvatusympäristö on turvallinen sekä tasapainoinen, rohkaisee se lasta oppimaan uusia asioita. Vanhempien tehtävänä on suojella lasta ja toimia turvapaikkana, josta käsin on hyvä tutustua ympäristöön ja jonne lapsi voi palata, kun hän tarvitsee turvaa ja suojelua. Jos vauvan kiintymyssuhde on puutteellinen tai sitä ei synny ollenkaan, ei vauvan perusturvallisuuden tunne kehity normaalisti. Mikäli tilanne kotona on epävakaa, lapsi ei voi ennakoida tulevia tapahtumia eikä saa tarvitsemaansa hoivaa, ei hän opi luottamaan aikuisiin. Jos esimerkiksi kodissa esiintyy perheväkivaltaa, menee lapselta kaikki keskittyminen arjessa päivästä toiseen selviytymiseen, eikä hän pysty keskittymään leikkeihin ja asioihin, jotka edistävät lapsen normaalia kasvua ja kehitystä. Silloin lapsi saattaa jäädä kehityksessä jälkeen muista samanikäisistä. (Holmberg 2000, 9.)

Vanhemmuus on vaativaa ja joskus myös uuvuttavaa. Vaikka yhteiskunta on tuonut paljon hyvää lapsiperheille, ei se silti arvosta ja tue vanhemmuutta siinä määrin, kuin se olisi tarpeellista. (Heikkilä & Luumi 2003, 14.) Useissa tutkimuksissa on todettu, että nykyään on paljon haastavampaa olla vanhempi kuin esimerkiksi 20 vuotta sitten. Maailma ja olosuhteet ovat muuttuneet nopeassa tahdissa. (Heikkilä & Luumi 2003, 42.) Nykypäivän yhteiskunnassa arvostetaan vanhemmuutta enemmän hyviä tuloksia, hyötyä sekä tuottavuutta. Niin sanotut tuottamattomat ihmisryhmät, kuten lapset ja ikäihmiset, saatetaan kokea yhteiskunnassa taakaksi ainakin taloudellisesti. Tämä ei tue vanhemmuutta eikä anna lapsille sitä arvoa, jonka he ansaitsisivat. Tämä voi johtaa vanhempien uupumiseen, vaikka lapsi olisi alun perin toi-

vottu ja odotettu. (Heikkilä & Luumi 2003, 14.) Maailmassa ei ole olemassa täydellisiä vanhempia, mutta riittää, että on tarpeeksi hyvä (Heikkilä & Luumi 2003, 32).

3.1 Lastensuojelulaki 417/2007

1.1.2008 voimaan astuneen uuden lastensuojelulain tavoitteena on ollut tehdä laista selkeämpi ja nykyaikaistaa vanhaa säädöspohjaa. Lastensuojelutoimenpiteiden painopiste on tahdottu siirtää ennaltaehkäisyyn, varhaiseen tukemiseen sekä avohuoltoon. Lastensuojelun käytäntöjä on myös haluttu yhtenäisemmiksi koko Suomessa. Uusi lastensuojelulaki pyrkii myös parantamaan lapsen ja perheen osallisuutta ja oikeusturvaa sekä viranomaisten yhteistyötä perheiden tukemisessa. (Taskinen 2007, takakansi.) Ennaltaehkäisevä työ sekä varhainen puuttuminen toteutetaan muun muassa parantamalla moniammatillista yhteistyötä. Asiakaslähtöinen toiminta sekä lapsen edun huomioon ottaminen entistä paremmin ovat uuden lain lähtökohtia. (Portnoj 2009.)

Lisäksi kunnan velvollisuuksia on tarkennettu uudessa laissa ja kunnissa täytyy olla lastensuojelun suunnitelma, josta käyvät ilmi lastensuojelun käytettävissä olevat resurssit. Kunta voi tehdä tämän suunnitelman yksin tai yhdessä useamman kunnan kanssa. Tämä edellyttää kunnilta suurta panostusta lastensuojeluun ja siihen liittyvien resurssien lisäämiseen. Lapsi ja perhekohtainen lastensuojelu on oltava sellaista laadultaan ja sisällöltään, kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. (Taskinen 2007, 9; Portnoj 2009.) Yksi muutoksista on myös se, että tahdonvastaisiin huostaanottoihin liittyvä päätöksenteko on siirretty maallikkojäseniltä (sosiaalilautakunta) hallinto-oikeuteen (Taskinen 2007, 7).

Peruslähtökohtana laissa on, että vanhemmat vastaavat lapsensa hoidosta ja kasvatuksesta (Taskinen 2007, 8). Kasvatusvastuu tuo mukanaan oikeuden toteuttaa omia kasvatusnäkemyksiään ja arvojaan, kunhan ne edistävät lapsen kasvua ja kehitystä. Ulkopuolisilla ei ole oikeutta puuttua perheen asiain tai kasvatuseriaatteisiin ilman selkeitä perusteita. (Taskinen 2007, 14.) Vastuu lapsen hyvistä kasvuolosuhteista sekä vanhempien tukemisesta kasvatus-

tehtävissä on kuitenkin yhteiskunnalla (Taskinen 2007, 8). Lapsen ja vanhempien tukeminen peruspalveluissa on ennaltaehkäisevää lastensuojelua, jonka avulla edistetään ja turvataan lapsen hyvinvointia (Taskinen 2007, 10). Lastensuojelun tarve alkaa, jos lapsesta ei pidetä tarpeeksi hyvää huolta. Lapsen etu on ensisijainen asia lastensuojelutoimenpiteitä toteutettaessa. Uudessa laissa on nostettu esiin sisarusuhteiden merkitys, sillä on huomattu, että lapselle merkityksellisten ihmissuhteiden jatkuvuus on tärkeää. (Taskinen 2007, 8.) Myös lapsen läheisverkosto on aina selvitettävä ennen sijoitusta kodin ulkopuolelle (Taskinen 2007, 9).

Lapsella on oikeus osallistumiseen, mielipiteensä ilmaisemiseen sekä kuulluksi tulemiseen iästä riippumatta, vaikka juridinen kuuleminen koskeekin vain 12 vuotta täyttäneitä lapsia. Näin on pyritty lisäämään lapsen osallisuutta päätöksenteossa. Lapsen kuuluu myös saada tietoa häntä itseään koskevista asioista ja vaikuttaa niihin. Esimerkiksi lastensuojeluasiakkuuden alkamisesta sekä päättymisestä on ilmoitettava kirjallisesti asianosaisille. (Taskinen 2007, 8.) Lapselle tulee myös nimetä lastensuojeluasiakkuuden myötä oma sosiaalityöntekijä, joka hoitaa hänen asioitaan. Tarvittaessa lapselle voidaan määrätä edunvalvoja huoltajan sijaiseksi (Taskinen 2007, 9.) Asiakaslähtöisyys lähtee siitä, että asiakas on itse oman elämänsä paras asiantuntija (Mahkonen 2003, 50).

3.2 Lastensuojeluilmoitus

Lapsen kanssa tekemisissä oleville voi herätä huoli liittyen esimerkiksi lapsen käyttäytymiseen, kehitykseen tai elämäntilanteeseen. Lapsen on saatava tukea ja apua pulmiin ennen kuin vaikeudet kasvavat suuriksi. Ajoissa toimiminen antaa useampia vaihtoehtoja sekä mahdollisuuksia lapsen tukemiseen. Varhainen puuttuminen täytyy kuitenkin olla kunnioittavaa, avointa ja leimaamatonta. Ensisijainen pyrkimys on tukea lasta ja perhettä omassa kodissaan ja avohuollon tukitoimin. (Taskinen 2007, 16.) Avohuollon tukitoimien tarkoituksena on lapsen myönteisen kehityksen edistäminen ja tukeminen sekä lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden tukeminen kasvatuksessa (Mahkonen 2008, 59). Mutta jos sijaishuolto on

lapsen edun kannalta tarpeellista, se on järjestettävä viivytyksettä (Taskinen 2007, 16).

Lastensuojelutarpeen selvittämiseksi kunnan sosiaalihuollolla on oltava tietoja alle 18-vuotiaan lapsen tai nuoren kehitystä vaarantavista olosuhteista tai tekijöistä, ja tässä tarvitaankin moniammatillista yhteistyötä (Mahkonen 2008, 176). Suomessa huostaanoton kynnyks on suhteellisen korkea, mutta lastensuojeluilmoituksen kriteerit ovat melko matalat. Lastensuojeluilmoituksen tekijä ei ota kantaa siihen, millaisiin toimenpiteisiin tulisi ryhtyä, hän vain ilmoittaa sosiaalihuollolle ongelmista. Ihannetapauksessa sekä terveydenhuolto että sosiaalitoimi ottavat yhteisvastuun perheestä ja sen lapsista (Mahkonen 2008, 177.)

Lain 25. §:n 6. momentissa on säädetty ehdoton velvollisuus ilmoittaa poliisille lapseen kohdistuneista rikoksista. Silloin ilmoituksen tekemistä ei saa estää edes salassapitosäännökset, luottamuksellinen asiakassuhde tai asiakkaan kielto tehdä ilmoitusta. Jos ilmoitusvelvollisuusraja ylittyy, ei työntekijä voi harkita ilmoituksen tekemistä vaan hänen täytyy tehdä se. Ilmoitusperusteena voivat olla esimerkiksi kodin olosuhteet, vanhemman päihde- tai mielenterveysongelmat tai jaksamattomuus. Myös se, että vanhempi lyö laimin oman hoitonsa voi vaikuttaa lapsen hyvinvointiin. Tärkeintä on, että ilmoitus tehdään viipymättä. (Räty 2008.)

Lastensuojeluilmoitus tehdään lastensuojeluviranomaisille. Ilmoituksen voi tehdä soittamalla, kirjallisesti tai käymällä virastossa henkilökohtaisesti. Ilmoitus tehdään ensisijaisesti omalla nimellä, sillä perheellä ja lapsella on pääsääntöisesti oikeus tietää, kuka lastensuojeluilmoituksen on tehnyt. Tapauskohtaisen harkinnan perusteella on mahdollista olla kertomatta ilmoituksen tekijän henkilöllisyyttä, jos esimerkiksi henkilöllisyyden paljastaminen olisi lapsen edun tai ilmoituksen tekijän turvallisuuden kannalta haitallista. (Taskinen 2007, 31.)

Kun lastensuojeluilmoitus tehdään, on lastensuojeluviranomaisilla velvollisuus alkaa selvittämään, onko lapsen tilanteessa sellaisia asioita, jotka edellyttäisivät lastensuojelutoimenpiteitä. Kiireellisiin toimenpiteisiin on ryh-

dyttävä viivytyksettä. Sosiaalityöntekijän on seitsemän arkipäivän kuluessa arvioitava, onko lastensuojelutarpeen selvityksen tekeminen aloitettava. Huolellinen selvitys lapsen tilanteesta on tehtävä kolmen kuukauden sisällä ilmoituksen vastaanottamisesta. (Taskinen 2007, 32.)

Mikäli lapsi on välittömässä vaarassa, voidaan tehdä kiireellinen sijoitus. Jos ongelmat eivät ole pitkäaikaisia, voi lapsi palata omaan kotiinsa heti kun tilanne rauhoittuu. Muussa tapauksessa aloitetaan huostaanoton valmistelu. Jos lastensuojeluilmoitus katsotaan perättömäksi, ei lasta silloin kirjata lastensuojeluasiakkaaksi. Mikäli lastensuojeluun ilmoitetaan lapsesta, jonka epäillään joutuneen väkivallan tai seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi, tekee lastensuojelu siitä välittömästi ilmoituksen poliisille. (Taskinen 2007, 32.)

Selvitys on tarkoitettu tehdä yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajien kanssa, mikä on hankalaa esimerkiksi silloin, kun vanhemmat tulkitsevat yhteydenotot epäoikeudenmukaisiksi väliintuloiksi heidän perhe-elämäänsä (Mahkonen 2008, 120). Mikäli yhteistyö ei onnistu esimerkiksi huoltajan vakavan päihdeongelman vuoksi, voidaan selvitys tehdä myös ilman huoltajan tai lapsen suostumusta. Tämä vaatii kuitenkin perustelut ja erillisen päätöksen. Ilmoituksen saapuessa selvitetään aina samalla myös perheen muiden lasten tilanne. (Taskinen 2007, 34.)

4 LASTENSUOJELU KOUVOLASSA

Kouvolan lastensuojelun avopalveluiden palvelupäällikkö on Ilona Lehtinen. Ilona Lehtisen lisäksi Kouvolan lastensuojelun avopalveluissa työskentelee 19 työntekijää. Avopalveluissa sihteeri hoitaa kaikki yleiset toimistoasiat. Kouvolan lastensuojelun avopalvelut on jaettu kolmeen eri toimialueeseen sijainnin mukaan: eteläiseen, keskiseen sekä pohjoiseen alueeseen. Eteläisen tiimin johtavana sosiaalityöntekijänä on Piritta Wartainen, keskisen Teija Järvinen ja pohjoisen Päivi Pollari. Näiden lisäksi avopalveluissa toimii päivystystiimi, joka vastaa päivystyspuhelimeen ja hoitaa pääsääntöisesti akuutit lastensuojeluasiat.

YLE Kymenlaakson mukaan Kouvolan lastensuojeluun ei olla lisäämässä työntekijöitä. Kuitenkin samaan aikaan lastensuojeluilmoitusten määrä on lisääntynyt sekä lasten ongelmat syventyneet. Kouvolan lastensuojelun avopalveluista on laitettu kirjelmä kaupunginvaltuustolle ja kerrottu työtilanteen olevan kohtuuton. Kouvolan lastensuojelun avopalveluiden työntekijät ovat sitä mieltä, että nykyinen henkilöstömäärä ei riitä takaamaan uuden lastensuojelulain toteutumista Kouvolassa. Maaliskuussa laskettuna avopalvelutyötä teki Kouvolassa 17 sosiaaliohjaajaa sekä yhdeksän perheohjaajaa. Vuoden 2010 alussa Kouvolan kaupunki palkkasi lastensuojeluun kaksi määräaikaista työntekijää. (Kouvolan lastensuojelun henkilökunta ei riitä 2010.)

Vuonna 2009 Kouvolassa tehtiin lastensuojeluilmoituksia 1900 kappaletta. Sitä edeltävänä vuonna lastensuojeluilmoitusten määrä Kouvolan alueella oli 300 kappaletta pienempi. Yhtä työntekijää kohden on siis 55–75 asiakasta, kun suositus on 40 asiakasta työntekijää kohden. (Kouvolan lastensuojelun henkilökunta ei riitä 2010.)

Stakesin tekemän tutkimuksen mukaan Kouvolan alaikäisistä lapsista oli vuonna 2007 avohuollon asiakkaana vain 1,2 %. Kaikista Suomen kaupungeista tämä prosenttiluku oli pienin Kouvolassa. (Heino 2009, 199.) On otettava kuitenkin huomioon, että Stakesin tutkimus tehtiin ennen kuntien yhdistymistä.

4.1 Kouvolan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2010 – 2012

Uusi lastensuojelulaki velvoittaa kunnat tekemään suunnitelman lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisestä sekä lastensuojelupalvelujen järjestämisestä ja kehittämisestä. Kouvolassa tämä suunnitelma on Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma-nimellä. Suunnitelma on laadittu kaupungin toimialojen yhteistyönä. Kouvolan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa on otettu huomioon Kouvolan kaupunkistrategia, lastensuojelulain tavoitteet, lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma sekä Valtioneuvoston lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007 – 2011. Suunnitelmaan kytkeytyy myös sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen ke-

hittämishojelman (KASTE) tavoitteet. (Kouvolan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma.)

Suunnitelman päämääränä on edistää lasten ja nuorten hyvinvointia sekä vähentää syrjäytymistä, vahvistaa lasten ja nuorten osallisuutta sekä yhteisöllisyyttä, turvata turvalliset kasvuolot sekä parantaa palveluiden laatua ja saatavuutta. Hyvinvointisuunnitelmaa varten muun muassa Kouvolan lastensuojelun avopalveluiden työntekijät analysoivat Kouvolan lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua SWOT-analyysin avulla. Analyysissä vahvuuksiksi nousivat muun muassa seuraavat asiat: lapsi otetaan entistä paremmin huomioon, asiakkuus on entistä selkeämpää, palvelut on keskitetty ja suunniteltu yhdessä, tehdään alueellista yhteistyötä, työssä on hyvä ilmapiiri ja se, että Kouvolan sosiaalipäivystys toimii ympärivuorokautisesti. Heikkouksia olivat muun muassa asiakasmäärään nähden riittämättömät resurssit, asiakkaiden odotusajat pitkiä, palveluprosessissa aukkoja (kun asiakas siirtyy päivystyksestä aluetiimiin) ja muodollisesti päteviä sosiaalityöntekijöitä ei ole riittävästi. (Kouvolan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma.)

Uusi lastensuojelulaki määrittelee lastensuojelun lapsi- ja perhekohtaiseksi lastensuojeluksi. Sitä toteutetaan tekemällä lastensuojelutarpeen selvitys ja asiakassuunnitelma sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia. Lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun liittyy myös lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto, sijaishuolto sekä jälkihuolto. Lisäksi Kouvolan kaupunki järjestää ennaltaehkäisevää lastensuojelua niille perheille, jotka eivät ole lastensuojelun asiakkaina. Ehkäisevällä lastensuojelulla tarkoitetaan esimerkiksi tukemista päivähoitossa, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa. Kouvolassa on meneillään useita lapsiin ja nuoriin liittyviä kehittämishankkeita. (Kouvolan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma.)

Kouvola on Suomen kymmenenneksi suurin kaupunki. Vuoden vaihteessa 2008 – 2009 Kouvolan väkiluku oli noin 88 440. Näistä lapsia (alle 17-vuotiaita) oli noin 16 810 (Taulukko 1) eli 19 % väestöstä. Koko Suomesta lasketuna nuorten osuus oli tuolloin 20,5 %.

Taulukko 1. Alle 18-vuotiaiden jakautuminen ikäryhmiin Kouvolassa 31.12.2008:

Kouvola	n	%
0 - 6	5692	33,9
7 - 12	5572	33,2
13 - 17	5543	33,0
0 – 17 – vuotiaat yht.	16807	100

Vuonna 2009 Kouvolassa tehtiin 1921 lastensuojeluilmoitusta, jotka koskivat 1245 eri lasta (Taulukko 2). Tämä on 7 % Kouvolan lapsiväestöstä. Kouvolassa ajalla 1.1. – 31.10.2009 pystyttiin tekemään lain määräämä lastensuojelu tarpeen selvitys vai 74 % tapauksista. Tämäkin kertoo osaltaan työntekijämäärän riittämättömyydestä. (Kouvolan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma.)

Taulukko 2. Lastensuojeluilmoitusten kohteena olevien lasten ikäryhmittäinen jakautuminen Kouvolassa vuonna 2009:

Ikäryhmä	Lasten määrä	%
0 - 2	80	7
3 - 6	119	10
7 - 12	266	21
13 - 15	353	28
16 - 17	427	34
Yhteensä	1245	100

Vuonna 2009 Kouvolassa alkoi 571 lastensuojelun asiakkuutta. Lastensuojelun asiakkuus alkaa silloin, kun lastensuojeluasian vireilletulon johdosta päätetään tehdä LSL 27. §:ssä kerrottu lastensuojelutarpeen selvitys. Kiireellisestä sijoituksesta voi myös alkaa lastensuojelun avohuollon asiakkuus. (Kouvolan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma.)

Vuonna 2008 avohuollon tukitoimien piirissä oli Kouvolassa alle 17-vuotiaista 772. Vuonna 2009 tehtiin Kouvolassa 109 kiireellistä sijoitusta sekä avohuollon tukitoimien kautta sijoitettiin 90 lasta. Tilastotiedot eivät kuitenkaan kerro koko totuutta. Myös Kouvolassa on huomattu, että lapsilla ja perheillä on sellaisia ongelmia, joihin peruspalvelut eivät ole riittäviä tai tarkoituksenmukaisia, mutta joiden takia ei myöskään aloiteta lastensuojelun asiakkuutta. Peruspalvelujen ja lastensuojelun välillä on harmaa alue, johon tulisi kiinnittää huomiota. (Kouvolan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma.)

Lastensuojelun avopalvelut on Kouvolassa keskitetty Hallituskadulla sijaitsevaan avohuoltotoimistoon (entinen poliisiasema). Kaikki palvelut hoidetaan päivystystiimin sekä kolmen aluetiimin toimesta. Kouvolan lastensuojelun avopalveluihin kuuluvat lastensuojelutarpeen arviointi ja selvitys, avohuollon tukitoimet sekä huostaanotto ja sijoitus. Lastensuojeluasia tulee avopalveluihin siten, että lapsi itse tai hänen vanhempansa ottavat yhteyttä tai sitten joku muu henkilö tekee lastensuojeluilmoituksen. Voi myös olla, että työntekijä itse havaitsee, että lapsen osalta tulee tehdä lastensuojelutarpeen selvitys. Kun lastensuojeluilmoitus saapuu, arvioidaan heti, onko kiireellisiin toimenpiteisiin ryhdyttävä. Jos tilanne on akuutti, ryhdytään asiaa heti selvittämään ja se voi vakavimmillaan johtaa lapsen kiireelliseen sijoitukseen. Sosiaalityöntekijän on lain mukaan joka tapauksessa seitsemän arkipäivän kuluessa päätettävä, ryhdytäänkö ilmoituksen johdosta lastensuojelutarpeen selvitykseen. Lastensuojelun asiakkuus alkaa siitä, kun päätetään alkaa tehdä lastensuojelutarpeen selvitystä tai lapselle tehdään kiireellinen sijoitus. (Kouvolan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma.)

Lastensuojelutarpeen selvityksen tekee lapsen asioista vastaa sosiaalityöntekijä. Selvityksessä arvioidaan lapsen suojelun ja tuen tarve, sekä vanhempi-

en mahdollisuudet vastata niihin. Selvitys tehdään siinä mittakaavassa, kuin kukin tilanne vaatii. Selvitysprosessiin otetaan mukaan lapsi sekä hänen vanhempansa ja tarvittaessa muitakin lapsen läheisiä. Selvitystä tehdessä sosiaalityöntekijä voi myös olla yhteydessä eri yhteistyötahoihin, kuten päivähoitoon. Kun selvitys on valmis, päätetään jatkuuko lapsen asiakkuus vai päättykö se. Jos on tarpeen, lapsi tai perhe ohjataan muun avun tai tuen piiriin. Jos sosiaalityöntekijä päätyy siihen, että lapselle parasta olisi huostaanotto tai sijaishuolto, kuullaan lasta asiasta. Myös vanhemmalle tai huoltajalle varataan tilaisuus tulla kuulluksi asiasta. Huostaanottopäätöksen tekee lain määräävä viranhaltija ja tahdonvastaisissa tilanteissa hallinto-oikeus. (Kouvolan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma.)

Myös avohuollon tukitoimet kirjataan lapsen asiakassuunnitelmaan ja niistä tehdään päätös. Suunnitelmassa tulee myös näkyä se, miten ja millä aikataululla tukitoimien on tarkoitus auttaa lasta. Tukitoimet ovat siis yksilöllisiä ja määräytyvät tilanteen mukaan ja niiden on tarkoitus olla sellaisia, jotka asiakas itsekkin kokee hänelle hyödyllisiksi. Asiakassuunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa. (Kouvolan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma.)

5 VARHAISKASVATUKSEN JA LASTENSUOJELUN YHTEISTYÖ

Leikki-ikäinen saattaa oireilla epävakaisiin kotioloihin somaattisilla oireilla, kuten päänsäryllä tai vatsakivulla. Jos lapsi valittaa usein iltapäivällä päiväkodissa päänsärkyä, saattaa se tarkoittaa, että lapsi pelkää kotiin menemistä. (Holmberg 2000, 15.) Kun lapsen negatiivisiin tunnetiloihin ja kokemuksiin suhtaudutaan vakavasti, antaa se lapselle luvan ilmaista paha oloaan. Lapsi ymmärtää, että taakan voi jakaa aikuisen kanssa ja aikuiselta voi hakea turvaa ja lohtua. (Holmberg 2000, 20.) Lasten päivähoito voi tehdä ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä lasten kanssa, jotka eivät ole lastensuojelun asiakkaina (Ahlström, Karvonen & Lammi-Taskula 2009, 12).

Lapsen puheisiin tulisi aina suhtautua vakavasti. Lapsen auttamisen ja tilanteen selvittämisen kannalta on tärkeää, että työntekijä jolle lapsi uskoutuu, pysyy rauhallisena ja suhtautuu asiallisesti siihen mitä lapsi kertoo. On myös tärkeää kirjoittaa heti ylös, mitä lapsi on kertonut. Tarpeen vaatiessa tehdään

lastensuojeluilmoitus. Luottamuksen säilyminen perheeseen on myös ensiarvoisen tärkeää, ja siksi vanhemmat olisi hyvä ottaa mukaan tilanteen selvittelyyn jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. (Kun huoli herää. Päivähoito ja lastensuojelu perheen tukena – käsikirja.)

Päivähoidon työntekijän on syytä tehdä lastensuojeluilmoitus, jos:

- *Lapsi on toistuvasti likainen, nälkäinen, väsynyt tai hänellä on epäasianmukainen vaatetus/ varusteet*
- *Lasta laiminlyödään, eikä hän saa ikätasonsa edellyttämää hoitoa*
- *Lasta pahoinpidellään, käytetään seksuaalisesti hyväksi tai alistetaan henkisesti*
- *Lapsen käyttäytyminen muuttuu äkillisesti ja kestää pidempään (yökastelu alkaa uudelleen, pelot, tms.)*
- *Lapsi käyttäytyy poikkeavasti: voimakkaan levottomasti, ahdistuneesti, masentuneesti, aggressiivisesti, tuhoavasti tms.*
- *Lapsi on turvaton, pelokas, liikaa yksin tai myöhään ulkona*
- *Lapsi on itsetuhoisin, eikä välitä terveydestään*
- *Ympäristössä joku aikuinen/ toinen lapsi ahdistelee lasta*
- *Lapsen asiat eivät ole hyvin*
- *Lasta ei haeta päiväkodista ilman pätevää syytä, vanhempia tai varahakijaa ei tavoiteta tai hakija on päihteiden vaikutuksen alaisena. (Järvinen ym. 2008).*

Lapsen tilanteen arvioinnissa lastensuojelun tulisi tehdä moniammatillista yhteistyötä esimerkiksi päiväkodin kanssa (Taskinen 2007, 36). On huolestuttavaa, jos tietyssä kehitysvaiheessa olevan lapsen käyttäytyminen poikkeaa olennaisesti samassa kehitysvaiheessa olevien lasten normaalista käyttäytymisestä, esimerkiksi pieni lapsi on jatkuvasti apaattinen eikä leiki ikätoveriensä kanssa päiväkodissa (Mahkonen 2003, 57). Puutteellisen hoivan vauriot näkyvät lapsen kehityksessä. Lapsen toimintaa ja vuorovaikutusta on arvioitava monipuolisesti ja esimerkiksi sosiaalityöntekijän suorittamat kotikäynnit antavat tarpeellista tietoa lapsen tilanteesta. (Taskinen 2007, 36.)

Moniammatillista yhteistyötä saattavat estää väärät käsitykset sekä odotukset toisen osapuolen toimintatavoista. Esimerkiksi päivähoito saattaa kokea lastensuojeluilmoituksen tekemisen ainoaksi keinoksi saada lapselle apua. Lastensuojelun Keskusliitto ja Talentia tekivät kyselyn ennaltaehkäisevästä lastensuojelusta, joka julkaistiin lokakuussa 2010. Kyselystä kävi ilmi, että 41 % sosiaalitoimen vastaajista kertoi, että heillä ei ole lainkaan aikaa ennaltaehkäisevään lastensuojelutyöhön. Neuvolat, päivähoito, koulut ja lastensuojelu tekevät moniammatillista yhteistyötä, mutta vain 4 % vastaajista oli sitä mieltä, että yhteistyö toimii hyvin. Yhteistyötä hankaloittavat muun muassa henkilöstön vaihtuvuus, uudet kuntaliitokset ja yhteistyöalueet sekä resurssipula. (Savolainen 2010.)

Moniammatillisessa yhteistyössä olevat puutteet voivat lisätä turhien lastensuojeluilmoitusten määrää. Esimerkiksi päivähoidossa on hyvin vaikeaa tehdä ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä ja antaa lapsille ja heidän perheilleen varhaista tukea, jos tarvittavia tukitoimia ja palveluja ei ole saatavissa. Lapsi ja hänen perheensä saavat silloin parhaiten apua, kun moniammatillinen ryhmä kokoontuu yhdessä perheen kanssa pohtimaan, mitä palveluja perhe tarvitsee. Silloin yhdistyvät perheen omat voimavarat sekä eri ammattialojen asiantuntemus. (Savolainen 2010.)

6 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

6.1 Tutkimuksen tavoitteet

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millainen näkemys Kouvolan lastensuojelun henkilöstöllä on yhteistyöstä päivähoidon kanssa. Tavoitteena oli lisäksi selvittää päiväkotien henkilökunnan tekemien lastensuojeluilmoitusten määrä ja oikea-aikaisuus lastensuojelun näkökulmasta. Halusin vastauksen myös siihen, mihin jatkotoimenpiteisiin päivähoidon henkilöstön tekemät lastensuojeluilmoituksen yleisimmin johtavat Kouvolassa. Tutkimus rajattiin koskemaan vain kaupungin päiväkoteja.

6.2 Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymyksiä olivat:

- 1) Kuinka paljon päivähoidolta tulee lastensuojeluilmoituksia ja mihin jatkotoimenpiteisiin ne johtavat?
- 2) Millaisina lastensuojelun työntekijät näkevät päivähoidon henkilökunnalta tulleet lastensuojeluilmoitukset oman työnsä näkökulmasta?
- 3) Millaista yhteistyötä lastensuojelulla on päivähoidon kanssa?

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkin opinnäytetyöni aihetta syvällisemmin haastattelemalla Kouvolan lastensuojelun avopalveluiden kolmea aluetiimiä (eteläinen, keskinen ja pohjoinen). Annoin heille kysymykset (liite 2) etukäteen nähtäviksi ja haastattelin vastaajat osittain työharjoitteluni ohessa joulukuussa 2009 sekä tammikuussa 2010. Antaessani heille haastattelukysymykset, pyysin heitä muistin virkistämiseksi selaamaan läpi päivähoidosta tulleita lastensuojeluilmoituksia ja vastaamaan haastattelutilanteessa niiden pohjalta. Valitsin tutkimusmenetelmäksi haastattelun, koska sillä pystyi pureutumaan syvemmälle aineistoon kuin kyselylomakkein, ja haastattelun aikana pystyi tekemään tarkentavia kysymyksiä. Varhaiskasvatuksen rajasin vain Kouvolan kaupungin päiväkoteihin, mukaan ei tullut yksityisiä päiväkoteja eikä perhepäivähoitoa. Ajaksi rajasin uuden lastensuojelulain ajan.

7.1 Tutkimusmenetelmä

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa haastattelu on yleensä päämenetelmä. Haastattelussa saatuja vastauksia voi tulkita monipuolisemmin kuin esimerkiksi postikyselyn vastauksia. (Hirsjärvi ym. 2009, 205.) Laadullinen tutkimus korostaa teoriaa koko tutkimuksen lähtökohtana (Sarajärvi & Tuomi 2009, 20). Laadullinen tutkimus on empiiristä. Empiirisessä tutkimuksessa

tutkijan on pidettävä huoli siitä, että yksittäistä henkilöä ei voida tunnistaa. Siksi ei ole välttämättä hyvä asia liittää tutkimukseen ollenkaan suoria lainauksia haastatteluista. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 22.) Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan on tärkeää tietää, mitä tekee ja mitä ei tee, sekä perustella omat valintansa (Sarajärvi & Tuomi 2009, 67).

Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään usein määrän sijaan laatuun, ja pyritään analysoimaan pientä tutkimusaineistoa sitäkin tarkemmin (Eskola & Suoranta 1998, 18). Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkija saattaa löytää aineistojen kautta uusia näkökulmia pohtia tutkimusongelmaa (Eskola & Suoranta 1998, 20). Tutkijan on itse päätettävä, milloin hän on saanut kerättyä aineistoa riittävästi, jotta se antaa vastauksen tutkimusongelmaan (Eskola & Suoranta 1998, 64).

7.1.1 Menetelmänä haastattelu

Koska tutkimukseni oli kvalitatiivinen eli laadullinen, päätin toteuttaa sen haastattelujen muodossa. Haastattelussa haastattelija esittää kysymykset suullisesti ja ottaa vastaukset itselleen muistiin. Haastattelu on joustava tapa kerätä tietoa, sillä haastattelija voi esittää kysymyksen uudelleen, selventää kysymystä ja oikaista väärinkäsityksiä sekä esittää mieleen heränneitä lisäkysymyksiä. Kysymysten järjestystä voi myös muuttaa haastattelun aikana, jos katsoo sen tarpeelliseksi. Koska haastattelussa on tarkoitus kerätä mahdollisimman paljon tietoa, on hyvä antaa kysymykset haastateltaville jo etukäteen tutustuttaviksi. Kysymykset on hyvä antaa jo siinä vaiheessa, kun haastatteluajankohdasta sovitaan. Etuna haastattelussa on myös se, että kun haastattelusta sovitaan henkilökohtaisesti, haastateltavat luvan annettuaan harvoin kieltävät haastattelumateriaalin käytön tutkimuksessa. Haastatteluun voidaan myös valita ne henkilöt, jotka ovat asiantuntijoita kyseisestä aiheesta. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 73 – 74.) Haastateltavien henkilöiden valinta ei voi olla satunnaista vaan tarkkaan harkittua. Tutkimuksessa tuleekin kertoa, millä perusteella ja miten haastateltavat on tutkimukseen valittu. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 85 – 86.) Haastattelun haasteena on ajan ja rahan käyttö, sillä haastattelu on aikaa vievä tutkimusmuoto ja haastattelupaikalle kulkeminen

vaatii usein rahaa. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 73 – 74.) Haastattelun teko ja siihen valmistautuminen vievät aikaa. Haastattelun luotettavuus saattaa kärsiä siitä, että vastaajat voivat antaa sosiaalisesti hyväksyttäviä vastauksia todellisten ajatuksiensa sijaan (Hirsjärvi ym. 2009, 206).

7.1.2 Ryhmähaastattelu

Päädyin toteuttamaan tutkimusaineiston keräämisen ryhmähaastattelujen muodossa. Tämä siitä syystä, että ryhmähaastattelussa tulee väkisinkin keskustelua aiheesta ja näin haastattelusta saa enemmän irti. Kun joku haastateltavista sanoo jotain, se parhaassa tapauksessa tuo uusia ajatuksia muiden ryhmähaastatteluun osallistuneiden mieleen, ja näin vastauksissa tulee esiin asioita, jotka eivät välttämättä yksilöhaastattelussa tulisi ilmi. Lisäksi ryhmähaastattelu on tehokas haastattelumuoto, sillä yhdellä haastattelukerralla saa vastauksen usealta eri henkilöltä ja siten monta eri mielipidettä. Ryhmähaastattelun etuna voi nähdä myös sen, että se säästää haastattelijalta sekä aikaa että rahaa.

Tässä tutkimusmenetelmässä haastavinta oli saada sovittua sellainen haastatteluajankohta, mikä sopi mahdollisimman monelle aluetiimin jäsenistä. Kouvolan lastensuojelun työntekijät olivat hyvin kiireisiä, joten katsoimme parhaimmaksi sopia haastattelut viikoittaisten tiimipalaverien yhteyteen, jolloin kaikkien tiimin jäsenten ainakin pitäisi olla paikalla, jos ei mitään akuuttia asiakastilannetta ilmene.

Ryhmähaastattelun etuna on se, että materiaalia saattaa saada enemmän, sillä osallistujat voivat yhdessä muistella ja herättää toisilleen mielikuvia (Eskola & Suoranta 1998, 95). Ryhmähaastattelu on menetelmänä myös tehokas, koska siinä saadaan kerralla haastateltua useampia ihmisiä. Haastattelijan on tarkoitus saada keskustelu alkuun, mutta olla sen jälkeen mahdollisimman hiljaa. Ryhmähaastattelun haasteena on yksilöhaastatteluun verrattuna se, että haastatteluajankohta on sitä vaikeampi sopia mitä useampia osallistujia on. (Eskola & Suoranta 1998, 97 – 98.) Ryhmähaastat-

telu on hyvä valinta silloin, kun tutkija haluaa, että kysymyksiin vastaamisen lisäksi aiheesta keskustellaan (Sarajärvi & Tuomi 2009, 83).

7.2 Haastattelukysymykset

Haastattelukysymykset (liite 2) kasasin tutkimusongelmien pohjalta eri aihealueittain. Vinkkejä kysymyksiin sain ohjaavalta opettajalta Ari Vesaselta, Kaakkois-Suomen kehittämissyksikön Eija Vikmanilta sekä Kouvolan lasten suojelun palvelupäällikkö Ilona Lehtiseltä.

Haastattelukysymyksiä oli yhteensä seitsemäntoista. Haastattelutilanne oli kuitenkin vapaamuotoinen, enkä kysynyt jokaista kysymystä erikseen, jos tunsin saaneeni siihen vastauksen jo edellisen kysymyksen kohdalla.

7.3 Haastattelujen toteutus

Toteutin haastattelut siten, että joulukuussa 2009 haastattelin pohjoista sekä keskistä aluetiimiä ja tammikuussa 2010 eteläistä aluetiimiä. Haastattelut sovin jokaisen aluetiimin kanssa erikseen heille parhaiten sopivaan ajankohtaan. Pääsääntöisesti haastattelin vastaajia aluetiimien tiistain tiimipalaverien yhteydessä, jolloin kaikki työntekijät kokoontuvat johtavan sosiaalityöntekijän työhuoneeseen.

Olin toimittanut saatekirjeen sekä haastattelukysymykset jo aiemmin jokaisen tiimin johtavalle sosiaalityöntekijälle, jotta kaikilla oli mahdollisuus valmistautua haastatteluun haluamallaan tavalla. Toivoin tiimien etukäteen selailevan päivä-vähoidosta tulleita lastensuojeluilmoituksia muistin virkistämiseksi.

Haastattelun aluksi kertosin vielä, että haastattelussa on kyse nimenomaan Kouvolan kaupungin päiväkodeista tulleista lastensuojeluilmoituksista uuden lastensuojelulain ajalta. Vaikka tutkimuskirjallisuudessa sanotaan, että haastattelut pitää tallentaa, päädyin kuitenkin henkilökohtaisista syistä haastatteluvastausten kirjoittamiseen mekaanisesti ylös. Tästä syystä toivoin, että vain

yksi puhuu kerrallaan. Lisäksi pidimme välillä pieniä taukoja, jotta ehdin kirjoittaa kaiken ylös.

Kysyin kaikki haastattelukysymykset aihealueittain läpi. Välillä yhden kysymyksen kohdalla tuli vastaus jo seuraavaankin kysymykseen, jolloin hypättiin se kysymys yli toiston välttämiseksi. Haastattelu oli enemmänkin vuoropuhelua ja kokemusten jakamista työntekijöiden kesken kuin virallinen haastattelutilanne. Jokainen haastattelu kesti keskimäärin noin tunnin.

7.4 Tulosten luotettavuus

Koska haastatteluun osallistuivat Kouvolan lastensuojelusta palvelupäällikkö sekä kaikki kolme aluetiimiä, oli otanta laaja ja näin luotettava. Kaikki haastatteluun halukkaat työntekijät pääsivät päivystystiimiä lukuun ottamatta mukaan haastatteluun. Haastatteluihin osallistuikin kaikki lukuun ottamatta muutamaa työntekijää, joilla oli kiireellinen asiakastapaaminen. Päivystystiimiä olisi ollut myös hyvä haastatella, mutta heidän kiire ja jatkuvat yllättävät akuutit työtilanteet estivät minua ehdottamasta heille haastattelua. Ryhmähaastattelu antoi mahdollisuuden jokaiselle kertoa mielipiteistään ja vertailla niitä kollegoiden kanssa.

Toisaalta ryhmähaastattelussa usein käy niin, että muutama puhuu ja hiljaisemmat vain kuuntelevat. Mielestäni kuitenkin haastattelutilanteissa jokainen sanoi jotakin ja yleisesti ryhmässä kannustettiin niitä kertomaan, jotka olivat ensin hiljaisempia. Sain jokaiselta ainakin jonkun kokemuksen sekä mielipiteen aiheeseen liittyen. Koska päivähoitolta tulee vain vähän lastensuojeluilmoituksia Kouvolassa, ei kaikilla ollut omakohtaista kokemusta niistä. Mutta jokaisella oli kokemuksia yhteistyöstä päivähoidon sekä vanhempien kanssa.

Jälkeenpäin tutkimustuloksia kirjoittaessa oikeastaan vasta huomasin, että työntekijät eivät aina vastanneet suoraan itse kysymykseen, vaan asian sivusta. En tiedä johtuiko tämä siitä, että he eivät ymmärtäneet kysymystä, vai eikö heillä ollut mitään kommentoitavaa kysytyyn asiaan. Tämä tietysti syö

tutkimuksen luotettavuutta, kun en saanut selkeää vastausta jokaiseen kysymykseen. Mutta joka tapauksessa jokaiseen aihealueeseen sekä tutkimusongelmaan sain vastauksen haastatteluista.

8 TUTKIMUSTULOKSET

8.1 Lastensuojeluilmoitusten määrä ja jatkotoimenpiteet

Vastaukset olivat yhteneväisiä eikä alueellisia eroja ollut, joten käsittelin tutkimustuloksia yhtenäisesti.

Vuonna 2009 joulukuun alkuun mennessä Kouvolan lastensuojelun avopalveluihin oli tullut yhteensä 1800 lastensuojeluilmoitusta, jotka koskivat noin 1380 eri lasta. Vuonna 2008 ilmoituksia oli tullut 1640, jotka koskivat 1330:a eri lasta. Kunnallisen päivähoidon tekemiä lastensuojeluilmoituksia vuonna 2009 oli tullut 14 kappaletta. Kouvolassa asuu noin 18 000 alle 18-vuotiasta lasta, eli lastensuojeluilmoitus on tehty 10 %:sta lapsia. Heistä 5 % on lastensuojelun asiakkaina.

Kouvolan lastensuojelun henkilöstön mukaan päivähoidolta tuli yhteydenottoja ja lastensuojeluilmoituksia turhan varovaisesti. Haastateltavien mukaan päivähoidosta saatettiin soittaa konsultaatiopuheluita lastensuojeluun, mutta jos vanhemmat eivät olleet yhteistyöhaluisia, vetäytyi päivähoito helposti pois tilanteesta eikä halunnut tehdä lastensuojeluilmoitusta. Joskus päivähoito halusi edellä mainitusta syystä perua tekemänsä lastensuojeluilmoituksen. Jos tilanne oli selkeä, esimerkiksi lapsi puhui pahoinpitelystä, niin sitten päivähoito teki ilmoituksen empimättä.

Jos kyse oli vakavasta lastensuojeluasiasta, kuten lapsen pahoinpitelystä, tuli päivähoidolta herkästi ja nopeasti lastensuojeluilmoitus. Haastatteluvastauksen mukaan ilmoituksia tuli kuitenkin päivähoidolta niin vähän, että lastensuojelun henkilöstö arveli, ettei ilmoituksia pääsääntöisesti tehty oikea-aikaisesti eli tarpeeksi ajoissa. Lastensuojelussa toivottiinkin, että päivähoito tarttuisi ongelmiin aikaisemmin ja tekisi ilmoituksen ajoissa.

Päiväkodeittain päivähoidosta tehtiin vaihtelevasti konsultaatiopuheluita lastensuojeluun. Tällöin päivähoidosta haluttiin kysyä neuvoa lastensuojelulta, kun ei päivähoidossa oltu varmoja siitä, oliko jokin asia niin vakava, että siitä pitäisi tehdä lastensuojeluilmoitus.

Lastensuojelun mukaan päivähoidon tekemät lastensuojeluilmoitukset johtivat yleensä lastensuojelutarpeen selvitykseen ja vain hyvin harvoin kiireelliseen sijoitukseen tai huostaanottoon. Huoltajuusriitoihin liittyvät asiat menivät harvoin edes selvitykseen, sillä lastensuojelu ei ratkaise näitä asioita. Jos lapsella oli jo asiakkuus, otettiin lastensuojeluilmoitus huomioon lapsen asioista päätettäessä. Kun päivähoidolta tuli ilmoitus, tehtiin lastensuojelussa perheen tilanteen kartoitus ja joskus avohuollon tukitoimet olivat riittäviä lapsen ja perheen auttamiseksi. Asiakkuus ei välttämättä jatkunut lastensuojelussa, vaan perhe ohjattiin esimerkiksi perheneuvolan palvelujen piiriin.

8.2 Päivähoidon tekemät lastensuojeluilmoitukset lastensuojelun näkökulmasta

Haastatteluvastausten mukaan lastensuojelun henkilöstö oli sitä mieltä, että päivähoidon tekemät lastensuojeluilmoitukset olivat huolellisesti tehtyjä, sisältö oli mietitty tarkasti ja ilmoitukset keskittyivät huoleen lapsen tilanteesta. Lastensuojelussa kuitenkin toivottiin, että päivähoito tekisi lapsesta useampia lastensuojeluilmoituksia, jos tilanne jatkuisi ja heillä olisi huoli lapsesta. Lisäksi lastensuojelussa toivottiin, että päivähoidon tekemistä lastensuojeluilmoituksista näkyisi se, että vanhempien kanssa on keskusteltu aiheesta ja se, mitä yhteistyötä vanhempien kanssa on tehty.

Vastausten mukaan päivähoidosta Kouvolan lastensuojeluun tulleet lastensuojeluilmoitukset koskivat usein perheväkivaltaa, huoltajuusriitoja tai sitä, että vanhemmat eivät olleet yhteistyöhaluisia erityislapsen tukitoimien suhteen. Osa päivähoidon tekemistä ilmoituksista koski uusia lapsia, mutta suurin osa oli ilmoituksia jo asiakkuudessa olevista lapsista.

Kun päivähoito teki konsultaatiopuhelun lastensuojeluun, koski asia usein esimerkiksi sitä, että vanhemmat eivät olleet päivähoidon kanssa yhteistyöha-

luisia erityislapsen kohdalla. Nämä puhelut johtuivat lastensuojelun mukaan siitä, että päivähoitossa ei ole ollut työnohjausta liittyen hankalien vanhempien kohtaamiseen, ja siksi kysyttiin neuvoja lastensuojelusta. Myös useat päivähoiton tekemät lastensuojeluilmoitukset koskivat vaikeaa yhteistyötä päivähoiton ja lapsen vanhempien välillä. Syynä ilmoituksiin oli se, että lapsi ei saanut tarvitsemaansa oikeanlaista tukea ja ohjausta, koska vanhemmat vastustivat.

Lastensuojelun henkilöstön mukaan päivähoiton henkilöstö ei halunnut, että heidän yhteydenotostaan olisi kerrottu vanhemmille. Päivähoitosta kuitenkin toivottiin, että huoli otettaisi puheeksi vanhempien kanssa. Vaikka päivähoitola oli huoli lapsesta, he eivät mielellään tehneet kuitenkaan lastensuojeluilmoitusta.

Haastattelun mukaan Kouvolan lastensuojelussa toivottiin, että päivähoitossa näkyisi enemmän kasvatuskumppanuus ja sen myötä päivähoitolla olisi enemmän kasvatuksellista keskustelua vanhempien kanssa. Lastensuojelussa toivottiin, että päivähoito myöskin tarkkailisi enemmän lapsen ja vanhempien käytöstä ja kiinnittäisi huomion mahdollisiin ongelmiin ja sitten jos huoli nousee, tekisi ajoissa lastensuojeluilmoituksen. Lastensuojelun henkilöstön mukaan päivähoitossa voitaisiin kiinnittää enemmän huomiota myös vanhempien jaksamiseen, lapsen kehityksellisiin asioihin sekä vanhempien ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. Lastensuojelun mukaan päivähoiton olisi hyvä myös olla enemmän tietoisia lapsen arkipäivän asioista, kuten vanhempien asumuserosta. Myös lapsen likaisuus on asia, johon päivähoiton tulisi heti puuttua. Päivähoiton olisi myös tärkeää puhua vanhemmille suoraan, jos lapsi reagoi jotenkin perheen ongelmiin.

8.3 Lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteistyö

Haastatteluvastauksista ilmeni, että yhteistyö Kouvolan lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen välillä oli vähentynyt. Aikaisemmin sosiaaliohjaaja kävi päiväkodeissa kertomassa lastensuojelun toiminnasta, mutta siihen ei ole ollut

ajallisesti mahdollisuuksia viime aikoina. Ennen myös lastensuojelun sekä päivähoidon henkilöstö kokoontuivat säännöllisemmin ja oli muun muassa monityöryhmiä. Lastensuojelun toiminnasta oli silti tiedotettu päiväkoteja aina mahdollisuuksien mukaan. Palvelupäällikkö sekä johtavat sosiaalityöntekijät olivat tavanneet päivähoidon henkilökuntaa, mutta lastensuojelussa oltiin sitä mieltä, että yhteistyötä ja tapaamisia olisi pitänyt olla enemmän. Lastensuojelun henkilöstö teki yhteistyötä päivähoidon kanssa pääsääntöisesti puhelimitse, tai päiväkotipalaverien tai asiakassuunnitelmien muodossa. Joskus päivähoidosta oli soitettu ja oli järjestetty yhteisiä tapaamisia päivähoidon toimesta. Nämä yhteiset palaverit sekä monityöryhmät oli koettu todella hyödyllisiksi.

Jos lapsi oltiin ohjaamassa päivähoitoon lastensuojelun toimesta, pidettiin aloituspalaveri päivähoidon henkilöstön kanssa. Myöhemmin oli lisäksi jatkon arviointipalaveri, jossa keskusteltiin siitä, miten lapsella oli mennyt päivähoitossa ja miten lapsen elämä näyttäytyi päivähoitossa. Vuorovaikutusta lastensuojelun ja päivähoidon välillä edisti se, jos lastensuojelun henkilöstö oli tuttu päivähoidon henkilöstölle. Vuorovaikutusta esti erilainen ajattelutapa lastensuojelun ja päivähoidon välillä: lastensuojelun mielestä päivähoidon odotukset lastensuojelun toiminnasta olivat liian suuria.

Haastattelussa ilmeni, että lastensuojelusta ei juurikaan annettu päivähoidolle tietoa jatkotoimenpiteistä, joihin oli ryhdytty päivähoitosta tulleen lastensuojeluilmoituksen johdosta. Jos päivähoitosta oli oltu yhteydessä lastensuojeluun, oli heille saatettu kertoa, että asialle oli tehty jotain, mutta sen tarkemmista yksityiskohdista ei puhuttu. Lastensuojelun mukaan päivähoidolle ei kuulunut perheelle tarjotut tukimuodot, elleivät ne vaikuttaneet lapsen päivähoitossa käymiseen. Lastensuojelun henkilöstö kertoi informoineensa päivähoitoa, jos esimerkiksi lapsi otettiin huostaan tai jos perheessä aloitettiin perhetyö, jonka johdosta perhetyöntekijä haki lapsen päivähoitosta.

Haastattelun mukaan lastensuojelun henkilöstö oli sitä mieltä, että he voisivat olla aktiivisempia yhteistyössä päivähoidon kanssa ja antaa heille esimerkiksi positiivista palautetta lapsen asioiden eteenpäin viemisestä. Lastensuojelun

henkilöstö kuitenkin totesi, että päivähoidon henkilöstön oli helpompi olla yhteydessä lastensuojeluun, sillä heillä oli vähemmän lapsia työntekijää kohden. Lastensuojelussa oltiin kuitenkin tietoisia siitä, että heitä oli vaikea saada kiinni puhelimitse ja varsinkin lapsen omaan sosiaalityöntekijään yhteyden saaminen oli voinut viedä aikaa. Lastensuojelusta kuitenkin toivottiin, että päivähoidon henkilöstö ottaisi aina yhteyttä lapsen omaan sosiaalityöntekijään päivystyksen sijaan, jos sellainen henkilö on nimetty.

Haastatteluvastausten mukaan lastensuojelun henkilöstö oli sitä mieltä, että päivähoidon olisi ollut hyvä tietää, jos lapsen lastensuojeluasiakkuus päättyi. Tällöin päivähoidon henkilöstö olisi osannut tiedottaa lastensuojelua lapsen tai perheen mahdollisista ongelmista, eikä olisi luullut, että lastensuojelu teki aktiivisesti työtä perheen kanssa ja ongelmat olivat lastensuojelun tiedossa.

Lastensuojelun henkilöstön mielestä vanhemmilta on hyvä kysyä lupa, saako päivähoitoon olla yhteydessä heidän lapsensa asioihin liittyen. Vaikka lupa saataisi, ei lastensuojelulla ole velvollisuutta eikä edes lain mukaan lupaa kertoa päivähoitolle lapsen asioista mitään sellaista, mikä ei päivähoitolle kuulu. Jos vanhemmat eivät anna lupaa, ei lastensuojelusta olla yhteydessä päivähoitoon kuin vakavissa lastensuojelullisissa asioissa. Lastensuojelun henkilöstön mukaan oli välillä hyvin hankalaa vetää raja siihen, mitä päivähoitolle kerrotaan, eli mikä kuuluu lapsen hoitoon ja mikä ei. Päivähoidosta haluttiin enemmän tietoa, kuin mitä lastensuojelusta voitiin antaa, ja tähän salassa pitovelvollisuuteen lastensuojelusta toivottiin enemmän ymmärrystä päivähoidon suunnalta. Päivähoitolle ei esimerkiksi voitu kertoa, oliko lapsi lastensuojelun asiakkuudessa, ellei yhteistyötä ollut tehty jo aiemmin lapsen asioihin liittyen.

Kysyttäessä, millaista yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa toivotaan jatkossa ja miten yhteistyötä voisi kehittää, toivottiin lastensuojelussa, että päivähoidosta otettaisi rohkeammin yhteyttä lastensuojeluun. Lastensuojelussa toivottiin, että jos päivähoidossa ollaan epävarmoja siitä, onko jokin asia lastensuojeluasiana vai ei, soitettaisiin konsultaatiopuhelu lastensuojeluun. Lastensuo-

jelusta sitten neuvotaan, miten asian kanssa kannattaa edetä. Lastensuojelun mielestä päivähoidossa pelätään turhaan sitä, että jos he päivähoidosta ottavat yhteyttä, tehdään heti asiasta lastensuojeluilmoitus. Tämä selittäisi lastensuojelun henkilöstön mielestä sen, miksi päivähoidosta tuli niin vähän lastensuojeluilmoituksia verrattuna siihen, paljonko niitä tuli yhteensä. Siksi lastensuojelussa haluttiin painottaa sitä, ettei päivähoidon tekemä konsultaa tiopuhelu ole sama asia kuin lastensuojeluilmoituksen tekeminen. Lastensuojelusta myös toivottiin, että päivähoidon kanssa olisi ainakin vuosittaisia säännöllisiä tapaamisia.

Haastateltujen mukaan päivähoito yritti selvittää lapsen ja perheen asioita paljon omin keinoin. Lastensuojelussa kuitenkin toivottiin, ettei päivähoito yrittäisi liikaa yksin selvittää asioita, vaan että lapsi saisi päivähoidon avustuksella apua tarpeeksi ajoissa lastensuojelulta.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimustuloksista ilmenee, että päivähoito voisi olla rohkeammin yhteydessä lastensuojeluun Kouvolassa. Tästä voidaan päätellä, että päivähoidolta tulee lastensuojeluun suhteessa vähän konsultaatiopuheluita sekä lastensuojeluilmoituksia. Tuloksista ilmeni yllättävästi, että päivähoito joskus haluaa perua tekemänsä lastensuojeluilmoituksen. Syitä tähän voi vain arvailla, koska tutkimuksessa ei haastateltu päivähoidon henkilöstöä. Päivähoito ei kuitenkaan epäröi lastensuojeluilmoituksen tekemisessä, jos kyseessä on selkeä lastensuojelua vaativa tilanne, esimerkiksi lapsen pahoinpitely. Päivähoidon tekemien lastensuojeluilmoitusten määrä oli päiväkotikohtaista, joten se ei liittynyt esimerkiksi siihen, että jostain Kouvolan alueelta tulisi enemmän ilmoituksia kuin toisesta.

Tutkimuksessa ei selvitetty, tuleeko lastensuojeluun muualta, esimerkiksi neuvolasta, sellaisia lastensuojeluilmoituksia, joiden perusteella myös päivähoidossa olisi voinut nousta huoli lapsesta. Tästä syystä tutkimuksesta ei sel-

viä, olisiko jokin muu taho tehnyt päivähoidossa olevasta lapsesta ilmoituksen herkemmin kuin päivähoito.

Tulosten perusteella päivähoidossa ollaan välillä epävarmoja siitä, onko jokin asia lastensuojeluasia vai ei. Tällöin päivähoidosta tulee konsultaatiopuhelu lastensuojeluun. Lastensuojelun henkilöstön mielestä näitä konsultaatiopuheluita voisi tulla enemmänkin, jotta moniammatillinen yhteistyö toteutuisi ja kahden eri ammattialan edustajat voisivat yhdessä miettiä, miten lasta ja hänen perhettään autetaan parhaiten. Moniammatillista yhteistyötä varsinkin päivähoidon ja lastensuojelun välillä kaivattaisi Kouvolassa enemmän.

Kouvolan päivähoidon henkilöstön tekemät lastensuojeluilmoitukset johtavat vain harvoin kiireelliseen sijoitukseen tai huostaanottoon. Tästä voi päätellä, että päivähoidosta tulleiden lastensuojeluilmoitusten sisältö on vain harvoin niin vakava, että näihin rajuihin toimenpiteisiin on ryhdyttävä. Jokainen lastensuojeluasia on tietenkin vakava, mutta usein lasta voidaan auttaa lievemmillä toimenpiteillä.

Kouvolan lastensuojelun henkilöstö oli pääsääntöisesti tyytyväinen päivähoidon tekemisiin lastensuojeluilmoituksiin. Ilmoitukset oli täytetty oikein ja niistä ilmeni kaikki tarvittavat tiedot. Vain taustatiedot esimerkiksi vanhempien kanssa tehdystä yhteistyöstä saattoi puuttua ilmoituksesta. Tästä voi päätellä, että lastensuojeluilmoitusten vähyyys suhteessa ilmoitusten kokonaismäärään ei liity ainakaan siihen, että päivähoidossa ei osattaisi tehdä lastensuojeluilmoitusta.

Kouvolassa yleisimmät syyt päivähoidon tekemisiin lastensuojeluilmoituksiin olivat perheväkivalta, huoltajuusriidat tai ongelmat päivähoidon ja vanhempien välisessä kasvatuskumppanuudessa. Syyt lastensuojeluilmoituksiin ovat siis hyvin moninaisia, eikä yhtä yksittäistä syytä voida nostaa esille. Tutkimuksen perusteella voidaan myös päätellä, että ongelmat ovat pääsääntöisesti kasautuneet yksittäisiin perheisiin, sillä suurin osa päivähoidon tekemistä lastensuojeluilmoituksista koski lapsia, jotka olivat jo lastensuojelun asiakkuudessa.

Päivähoidon kautta ei Kouvolan lastensuojeluun tule paljon uusia asiakkuuksia.

Tutkimustuloksista voidaan päätellä, että päivähoito arastelee yhteistyötä vanhempien kanssa lastensuojeluasiassa. Tästä kertoo se, että päivähoito usein pyytää, ettei heidän yhteydenotostaan lastensuojeluun kerrottaisi lapsen vanhemmille. Haastatteluvastausten perusteella lastensuojelussa toivottiinkin parempaa kasvatuskumppanuutta päivähoidon ja vanhempien välille. Kun päivähoidon henkilöstä vois keskustella avoimemmin vanhempien kanssa, voisi moni väärinymmärrys selvitä ja lapsi saisi apua riittävän ajoissa. Monissa päiväkodeissa kaivattaisi lisää rohkeutta asioiden esille nostamiseen.

Tutkimuksessa selvisi, että Kouvolan lastensuojelulla voisi olla enemmän yhteistyötä päivähoidon kanssa. Moniammatillista yhteistyötä on ollut aiemmin enemmän, joten yhteistyö on viime aikoina vähentynyt. Resurssipula vähentää ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Tästä voidaankin päätellä, että lapset eivät välttämättä saa tarvitsemaansa apua niin aikaisessa vaiheessa kuin aiemmin. Usein ongelmilla on tapana kasaantua, mitä kauemmin niihin ollaan puuttumatta. Kouvolassa siis tarvittaisi enemmän resursseja moniammatillisen yhteistyön lisäämiseen, jotta jokainen apua tarvitseva lapsi saisi sitä niin varhaisessa vaiheessa kuin mahdollista. Silloin selvittäisi lievemmillä toimenpiteillä, joka olisi kaikkien osapuolten etu. Tällä hetkellä yhteistyö alkaa usein vasta siinä vaiheessa, kun lastensuojeluilmoitus lapsesta on jo tehty.

Moniammatilliseen yhteistyöhön lastensuojelun ja päivähoidon välillä voisi päätellä vaikuttavan negatiivisesti se tosiasia, että lastensuojelu haluaa paljon tietoa päivähoidolta, mutta ei voi salassapitovelvollisuudesta johtuen kertoa paljoakaan tietoa päivähoitoon. Päivähoidon voisi olettaa haluavan saada vastavuoroisesti tietoa lastensuojelulta. On ymmärrettävää, jos päivähoito haluaa tietää, miten heillä hoidossa olevan lapsen asiat etenevät. Salassapitovelvollisuus on kuitenkin asia, jota ei voi muuttaa. Sen sijaan kannattaisi panostaa päivähoidolle tiedottamiseen, jotta nämä ovat selvillä salassapitovelvollisuuden rajoista, eikä kokisi kenties tullessa epäoikeudenmukaisesti kohdelluiksi.

Lastensuojelun henkilökuntaa on haastatteluvastausten mukaan vaikea tavoittaa jatkuva kiireen vuoksi, ja se osaltaan hankaloittaa yhteistyötä eri ammattiryhmien kanssa. Vastausten perusteella henkilöstömäärä on liian vähäinen Kouvolan lastensuojelussa.

Lastensuojelun ja päivähoidon moniammatilliselta yhteistyöltä lastensuojelu toivoi tulevaisuudessa ainakin vuosittaisia säännöllisiä tapaamisia. Tästä voi päätellä, että tapaamiset ovat tällä hetkellä hyvin harvassa. Lastensuojelussa toivottiin aktiivista yhteydenpitoa etenkin päivähoidon suunnalta. Kouvolan lastensuojelu haluaisi olla mukana lapsen ongelmien selvittämisessä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ilman, että päivähoito yrittää selviytyä ongelmista yksin. Halukkuutta moniammatilliseen yhteistyöhön on siis Kouvolas- sa runsaasti, mutta resurssipula on usein esteenä.

10 POHDINTA

Lastensuojeluilmoituksia tulee Kouvola- ssa erittäin vähän päivähoidosta lastensuojeluun. Jos lastensuojeluilmoituksia tulee yhteensä 1800 kappaletta ja niistä vain 14 on tehnyt päivähoito, herättää se paljon ihmetystä. Onko tosiaan niin, että Kouvolan päivähoidossa olevilla lapsilla ovat asiat paljon paremmin, kuin muilla Kouvola- ssa asuvilla lapsilla? On erittäin hyvä, jos asia on näin, mutta sitä on kieltämättä vaikea uskoa.

Se, mistä tämä päivähoiton tekemien lastensuojeluilmoitusten vähyys johtuu, jää arvailujen varaan. Ehkä päivähoidossa arastellaan lastensuojelua, koska sen toimintatapoja ei tunneta riittävän hyvin. Tulee myös mieleen, pelkääkö päivähoito vanhempia tai sitten oman päiväkodin maineen tahriintumista, jos heiltä tehdään lastensuojeluilmoituksia. Jos kyse on jälkimmäisestä syystä, voin lastensuojelussa työharjoittelun tehneenä kertoa, että asia ei todellakaan ole näin. Lastensuojelussa ei ajatella, että päiväkotitoimi on huono, jos sieltä tulee lastensuojeluilmoituksia vaan päinvastoin: lastensuojelussa ajatellaan, että päiväkotitoimi on hyvin valveutunut ja ajaa lapsen etua ja oikeuksia, kun lapsen ongelmiin puututaan ja vielä riittävän ajoissa.

Tulee kuitenkin muistaa, että en ole ollut päivähoitoon yhteydessä tutkimukseeni liittyen. Tämän lisäksi tutkimustuloksissa on paljon lastensuojelun henkilöstön omia mielipiteitä sekä olettamuksia liittyen Kouvolan alueen päivähoitoon toimintaan. Nämä eivät siis ole absoluuttisia totuuksia.

Mielestäni näihin kaikkiin tutkimuksessa esiin tulleisiin ongelmiin olisi ratkaisuna se, että aikaa yhteisiin tapaamisiin lastensuojelun ja päivähoitoon välillä otettaisiin vaikka väkisin jostakin. Olisi erittäin hyvä, jos nämä osapuolet saataisi viettämään säännöllisesti esimerkiksi kokonainen päivä yhdessä. Tuolloin lastensuojelu sekä päivähoito voisivat tutustua henkilöstöön puolin ja toisin, jotta toiseen osapuoleen suhtauduttaisiin aiempaa myönteisemmässä hengessä. Lisäksi molempien osapuolten olisi hyvä tarkentaa omaa tehtävänsuoritusta ja selittää miksi heillä toimitaan niin kuin toimitaan. Parempi yhteishenki sekä moniammatillisuuden lisääminen toisivat ennen kaikkea paremmat lähtökohdat kouvolaisten lasten auttamiseen tarpeeksi ajoissa. Lastensuojelu sekä päivähoito toimivat kaikkein tehokkaimmin sopuisassa yhteistyössä kuin erikseen. Mitä vähemmän lastensuojelulla ja päivähoitolla on yhteisiä tapaamisia, sitä kauemmas nämä tahot erkanevat toisistaan. Uskon tämän erkanemisen vaikuttavan suoraan siihen, miten herkästi päivähoitosta ollaan yhteydessä lastensuojeluun. Jos lastensuojelu tuntuu vieraalta, voi päivähoitoon kynnys yhteydenottoon olla korkeampi kuin tuttuun ammattiryhmään.

Mäkinen & Järviluoto (2009) ovat omassa opinnäytetyössään tutkineet päivähoitoon ja lastensuojeluun yhteistyötä Helsingissä. Heidän tutkimuksensa perusteella ongelmia päivähoitoon ja lastensuojelun välille toi muun muassa salassapitovelvollisuus, ennakkoluulot, kiire sekä yhteisten toimintamallien vieraus. Eli heidän tutkimuksessaan ongelmakohdat päivähoitoon ja lastensuojelun välillä samankaltaiset kuin minun tutkimuksenikin perusteella. Kouvola ei ole siis ainoa kaupunki, jossa on vastaavanlaisia ongelmia.

Opinnäytetyön tekeminen oli minun mielestäni ehdottomasti haastavin osuus näiden opintojeni aikana, sillä minun oli jostain syystä erittäin vaikeaa löytää motivaatiota opinnäytetyön tekemiseen. Aluksi minulla oli paljon motivaatiota,

mutta koska opinnäytetyön tekeminen venyi ja venyi, alkoi innostuskin hiipua. Mielestäni teinkin sen virheen, että aloitin opinnäytetyöni teon liian aikaisin. Jos olisin aloittanut myöhemmin ja opinnäytetyön tekemiseen olisi ollut rajallinen määrä aikaa, olisin varmasti tehnyt opinnäytetyötä säännöllisesti ja näin motivaatio olisi pysynyt yllä. Koska sain aiheen opinnäytetyöhöni jo syksyllä 2008 (liite 3), tiesin, ettei minulla ole kiire sen tekemiseen. Siksi välillä saattoi kulua kuukausia, että en tehnyt mitään opinnäytetyöni eteen. Oli erittäin haastavaa kaivaa tuollaisen tauon jälkeen opinnäytetyö jälleen esiin ja koota ajatukset sen tekemiseen mahdollisimman hyvin.

Haastavimmat osuudet opinnäytetyöni teossa olivat tutkimusongelmien miettiminen järkeviksi sekä teoriaosuuden kasaaminen. Teoriaosuuden kasaamisessa minulla meni ehdottomasti pisin aika. Ensin oli haastavaa löytää sopivaa materiaalia, koska en halunnut ottaa mielellään yhtään vanhempaa kuin 2000-luvulla tehtyä lähdetä. Teorian kasaamisessa ongelmia tuotti paljon myös se, että uusi lastensuojelulaki tuli voimaan vasta vuoden 2008 alusta, ja siksi sitä ennen tehdyt julkaisut lastensuojelulakiin liittyen tuntuivat vanhalta tiedolta. Siten jäljelle ei jäänyt paljoakaan lähteitä, joista valita, tai ainakaan en löytänyt hyviä sellaisia.

Mieluisinta tämän opinnäytetyön teossa olivat ryhmähaastattelujen teot sekä tutkimustulosten kasaaminen ja niiden analysointi. Silloin tunsin konkreettisesti tehneeni jotain opinnäytetyöni eteen ja näin tekemäni työn tulokset. Opinnäytetyöni teossa sekä aiheen todellisessa sisäistämisessä auttoi paljon se, että olen suorittanut työharjoittelun Kouvolassa sekä päivähoitossa että lastensuojelussa. Tämä auttoi ymmärtämään molempien osapuolten näkökantaa ja toimintaa. Näiden harjoittelujen johdosta pystyin selkeämmin huomaamaan päivähoiton ja lastensuojelun välillä olevan kuilun ja ongelmat.

Jos nyt tekisin ryhmähaastattelut uudelleen, perehtyisin aiempaa huolellisemmin haastattelun tekoon liittyvään kirjallisuuteen. Ottaisin myös mukaan nauhurin, jotta aikaa ei menisi kirjoittamiseen, vaan voisin tarttua

enemmän haastateltavien puheisiin ja kysyä tarkentavia jatkokysymyksiä. Mielestäni nauhurin puuttuminen ei kuitenkaan vienyt paljon tutkimustulosten luotettavuutta, koska kirjoitin ylös kaiken, mitä haastateltavat aiheesta sanoivat. Sain vastauksen kaikkiin tutkimuskysymyksiin, mutta kuten edellä jo mainitsin, olisin voinut vielä tehdä tarkentavia kysymyksiä joistakin aihealueista.

Opinnäytetyöhöni liittyvänä jatkotutkimusaiheena näkisin kaikista tärkeimpänä Kouvolan lastensuojelun ja päivähoidon yhteistyön kehittämisen. Näkisin tämän toteutuvan parhaiten siten, että opinnäytetyö olisi toiminnallinen ja sen myötä järjestettäisi esimerkiksi yhteisiä kehittämispäiviä Kouvolan lastensuojelun ja päivähoidon henkilöstön kesken. Toisena vaihtoehtona näkisin, että Kouvolan lastensuojelun toiminnasta sekä odotuksista päivähoidon suhteen koottaisi kattava tietopaketti, joka esiteltäisi päivähoidon johtajille ja annettaisi eteenpäin vietäväksi henkilöstölle. Ja tämä tehtäisi tietenkin myös toisinpäin, eli päivähoidosta vietäisi tietopaketti lastensuojeluun. Uskon tällaisten toimien auttavan siinä, että päivähoidon kynnyks tehdä lastensuojeluilmoitus madaltuisi ja lastensuojelusta löytyisi enemmän ymmärrystä päivähoidon toimintaa ja odotuksia kohtaan.

LÄHTEET

Kirjalähteet:

- Ahlström, S., Karvonen, S. & Lammi-Taskula J. (toim.). 2009. Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Yliopiston kirjapaino: Helsinki.
- Bardy, M. (toim.). 2009. Lastensuojelun ytimissä. Yliopistopaino: Helsinki.
- Bardy, M. & Lammi-Taskula, J. 2009. Vanhemmuuden ilot ja murheet. Teoksessa: Ahlström, S., Karvonen, S. & Lammi-Taskula J. (toim.). 2009. Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Yliopiston kirjapaino: Helsinki.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino: Tampere.
- Heikkilä, M. & Luumi, P. 2003. Rakasta lasta – Suojele lapsuutta. LK-Kirjat. Gummerus: Jyväskylä.
- Heino, T. 2009. Lastensuojelu – kehityskulkuja ja paikannuksia. Teoksessa: Ahlström, S., Karvonen, S. & Lammi-Taskula J. (toim.). 2009. Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Yliopiston kirjapaino: Helsinki.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Kustannusosakeyhtiö Tammi: Helsinki.
- Holmberg, T. 2000. Lapset ja perheväkivalta. Karisto: Hämeenlinna.
- Huhtanen, K. 2007. Kun huoli herää. Varhainen puuttuminen koulussa. PS-kustannus: Jyväskylä.
- Ihalainen, J. & Kettunen, T. 2006. Turvaverkko vai trampoliini. Sosiaaliturvan mahdollisuudet. 1. painos. Oppimateriaalit OY: Helsinki: WSOY.
- Karila, K. & Nummenmaa, A. R. 2001. Matkalla moniammatillisuuteen. Kuvauskohteena päiväkotit. WS Bookwell Oy: Juva.
- Koskimies, M. & Pyhäjoki, J. 2009. Varhainen puuttuminen ja dialogisuuden edistäminen huolten vyöhykkeillä. Teoksessa: Ahlström, S., Karvonen, S. &

Lammi-Taskula, J. (toim.). 2009. Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos: Helsinki.

Mahkonen, S. 2003. Lastensuojeluilmoitus. Gummerus Kirjapaino Oy: Jyväskylä.

Mahkonen, S. 2008. Lastensuojelu ja laki. Edita Prima Oy: Helsinki.

Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu painos. Kustannusosakeyhtiö Tammi: Helsinki.

Taskinen, S. 2007. Lastensuojelulaki (417/2007) soveltamisopas. Gummerus Kirjapaino Oy: Vaajakoski.

Internet-lähteet:

Järvinen, T., Listenmaa, S., Loimio, S., Magga, S., Niemenmaa, T. & Vah-tikari, M. 2008. Kun huoli herää. Päivähoito ja lastensuojelu perheen tukena – käsikirja. Saatavissa:

<http://www.ylojarvi.fi/@Bin/277220/Kun%2Bhuoli%2Bher%C3%A4%C3%A4%2B%2BP%C3%A4iv%C3%A4hoito%2Bja%2Blastensuojelu%2Bperheen%2Btukena-k%C3%A4sikirja.pdf>. [viitattu 21.9.2010]

Kouvolan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2010 – 2012. Hyväksytty Kouvolan kaupunginvaltuustossa 24.5.2010. Saatavissa:

http://www.kouvola.fi/material/attachments/5nm0xyBLM/5q8CfDEir/Lasten_ja_nuorten_hyvinvointisuunnitelma_2010_-_2012.pdf. [viitattu: 22.9.2010]

Kouvolan lastensuojelun henkilökunta ei riitä. YLE Kymenlaakso 2010. Julkaistu 4.3.2010. Saatavissa:

http://yle.fi/alueet/kymenlaakso/2010/03/kouvolan_lastensuojelun_henkilokunta_ei_riita_1501845.html. [viitattu: 22.9.2010].

Monto, E. & Simojoki-Tavi, H. 2005. Perhetyö ja puheeksiottaminen päivähoitossa. Kontulan varhaisen tuen hankeen loppuraportti. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Selvityksiä 2005: 7. Saatavissa:

http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/253dac804a176e1e9485fc3d8d1d4668/7_perhetyo.pdf?MOD=AJPERES. [viitattu: 23.10.2010].

Mäkinen, M. & Järviluoto, S. 2009. Päivähoidon ja lastensuojelun yhteistyö: Toimivia käytäntöjä ja kipupisteitä Kallio – Alppiharju – Pasilan päivähoitoalueella. Opinnäytetyö. Metropolia ammattikorkeakoulu. Saatavissa: <https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/3691/paivahoi.pdf?sequence=1>. [viitattu: 21.9.2010].

Möller, S. Lastensuojelun asiakasarviointi kaipaa selkiyttämistä. Sosiaaliturva 19/2005. Saatavissa: http://www.sosiaalitieto.fi/mp/db/file_library/x/IMG/31994/file/Moller19-05.pdf. [viitattu: 23.9.2010].

Nikander, P. 2003. Moniammatillinen yhteistyö sosiaali- ja terveydenhuollon haasteena. Vuorovaikutuksellinen näkökulma. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2003: 40. Saatavissa: <http://www.uta.fi/~pirjo.nikander/Nikander.pdf>. [viitattu: 23.10.2010].

Portnoj, C. 2009. Suojeleeko laki lasta. Selvitys uuden lastensuojelulain toimenpanosta Etelä-Suomen läänin kunnissa. Etelä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveystoimiston julkaisuja 1/2009. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/File/c8ead3e8-aef2-46f8-a2fc88714d0b4a21/elsh%20selvitys%20lastensuojelulain%20toteutumisesta.pdf>. [viitattu 27.9.2010].

Räty, T. 2008. Teos. Sosiaaliturva 2/2008. Kynnys tehdä lastensuojeluilmoitus on aiempaa matalampi. Saatavissa: http://www.sosiaalitieto.fi/mp/db/file_library/x/IMG/46593/file/Raty2-08.pdf. [viitattu: 23.9.2010].

Savolainen, H – M. 2010. Puutteet rakenteissa johtavat turhiin lastensuojeluilmoituksiin. Lehdistötiedotteet 13.10.2010. Lastensuojelun Keskusliitto. Saatavissa: http://www.lskl.fi/tiedottaa/tiedotusvalineille/tiedotteet/puutteet_rakenteissa_johtavat_turhiin_lastensuojeluilmoituksiin.html. [viitattu: 24.10.2010].

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tuki varhaiskasvatuksessa. Saatavissa:
[http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-
fi/tyon/lapsen/tuki_varhaiskasvatuksessa](http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/lapsen/tuki_varhaiskasvatuksessa). [viitattu: 23.10.2010].

Varhaiskasvatus ja päivähoido. Sosiaaliportti. Saatavissa:
[http://www.sosiaaliportti.fi/fiFI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo
/varhaiskasvatus_ja_paivahoito/](http://www.sosiaaliportti.fi/fiFI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/varhaiskasvatus_ja_paivahoito/). [viitattu: 1.7.2010].

Tutkimusluvan myöntäminen/Varhaiskasvatuksen huoli lapsesta

Päätös

Kymenlaakson ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelija Tiiu saari anoo tutkimuslupaa opinnäytetyötä varten. Työn aiheena on varhaiskasvatuksen huoli lapsesta ja tarkoituksena selvittää, mitkä ovat toimenpiteet ja toiveet varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyössä. Tutkimuksessa käytetään aineistona uuden lastensuojelulain mukaisia varhaiskasvatuksen tekemiä lastensuojeluilmoituksia ilman tunnistetietoja.

Myönnän tutkimusluvan Kymenlaakson ammattikorkeakoulun opiskelija Tiiu Saarelle opinnäytetyötä varten tutkimuslupahakemuksessa määritellyin ehdoin.

Liisa Korppi
Lapsiperhepalvelujen palvelujohtaja

Jakelu

Lehtinen Ilona
Saari Tiiu

Päiväkotien henkilökunnan lastensuojeluperusteisten yhteydenottojen ja lastensuojeluilmoitusten määrä ja oikea-aikaisuus lastensuojelun näkökulmasta:

- 1) Miten paljon kaupungin päiväkodeista on tullut lastensuojeluilmoituksia uuden lastensuojelulain aikana? Entä paljonko on tullut ilmoituksia yhteensä?
- 2) Jos kerätään tietoa lastensuojeluilmoitusten määrästä, niin mikä tuntuma: puututaanko tarpeeksi?
- 3) Ovatko lastensuojeluilmoitukset tulleet oikea-aikaisesti?
- 4) Kuinka paljon lastensuojelulle tulee yhteydenottoja varhaiskasvatukselta, kun huoli on noussut mutta ei olla varmoja siitä, pitäisikö heidän tehdä lastensuojeluilmoitus?

Millaisia asioita Kouvolan lastensuojelulle tulee ilmi lastensuojeluilmoitusten muodossa:

- 5) Millaiset päivähoidon henkilökunnan tekemät ilmoitukset johtavat lastensuojeluasiakkuuteen? Mitä niissä on ollut sisältönä?
- 6) Toivooko varhaiskasvatus päivähoidon tekemien lastensuojeluilmoitusten olevan jollakin tavalla toisenlaisia?
- 7) Mihin toimenpiteisiin varhaiskasvatuksen tekemät lastensuojeluilmoitukset yleisimmin johtavat Kouvolan alueella?
- 8) Kuinka suuri osa ilmoituksista on johtanut lastensuojelun tarpeen selvittämiseen ja lastensuojeluasiakkuuteen?
- 9) Mitä lastensuojelu toivoo, että mihin varhaiskasvatuksessa kiinnitetään huomiota lapsissa ja heidän perheissään?

- 10) Mitä yhteistyötä päivähoidon kanssa tehdään?
- 11) Millainen yhteistyö on koettu hyödylliseksi?
- 12) Onko yhteistyön määrä lisääntynyt tai vähentynyt viime vuosina?
- 13) Kuinka paljon varhaiskasvatukselle annetaan tietoja jatkotoimenpiteistä, kun heiltä on tullut lastensuojeluilmoitus? Jos konsultaatio on jäänyt, niin miksi?
- 14) Annetaanko varhaiskasvatukselle tietoa jatkotoimenpiteistä aina?
- 15) Millaiset seikat edistävät / estävät vuorovaikutusta päiväkotien henkilökunnan kanssa lastensuojeluasioissa?
- 16) Millaista yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa toivotaan jatkossa? Miten yhteistyötä voisi kehittää nykyisestä?

Miten vanhemmat ovat mukana lastensuojeluprosessissa:

- 17) Millaista yhteistyötä vanhempien tehdään siitä eteenpäin, kun lastensuojeluilmoitus saapuu?

OPINNÄYTETYÖN ETENEMISAIKATAULU

marraskuu 2008	Opinnäytetyön aiheen valitseminen ja opinnäytetyön aiheen vahvistaminen – lomakkeen palautus.
joulukuu 2008	Aiheenvahvistamislomake hyväksytään. Opinnäytetyöohjaajakseni varmistuu Ari Vesanen ja toiseksi ohjaajaksi Minna Veistilä. Tapaaminen koululla SOCOM:in kehittämispäällikkö Eija Vikmanin sekä opettajien kanssa. Täytimme sopimukset opinnäytetyöstä. Sovimme mm. että kerään aineistoa uuden lastensuojelulain ajalta ja alueena on Kouvola.
huhtikuu 2009	Toimitin tutkimuslupapyyntöni Kouvolan lastensuojelun avopalveluihin ja keskustelin palvelupäällikkö Ilona Lehtisen kanssa.
toukokuu 2009	Sain myönteisen tutkimuslupapäätöksen Kouvolan lastensuojelun avopalveluihin.
kesä 2009	Opinnäytetyön teoriaosuuden kasausta.
elokuu 2009	Tutkimussuunnitelmaseminaarin materiaalin viimeistely sekä palautus ohjaavalle opettajalle ja opponijalle. Tutkimussuunnitelmaseminaari.
syyskuu 2009	Lähetin haastattelukysymykset Kouvolan lastensuojelun avopalveluiden palvelupäällikölle.
26.10. - 18.12.2009	Työharjoittelu Kouvolan lastensuojelun avopalveluissa. Teen haastatteluja, kerään ja analysoin aineistoa.
tammikuu 2010	Viimeinen tiimihaastattelu.
kevät - syksy 2010	Opinnäytetyön lopullinen kasaaminen, viimeistely sekä arvioitavaksi jättäminen, kypsyysnäyte, päättöseminaari, korjaukset ja valmiin työn luovuttaminen.